

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Děti z pěstounské rodiny v mateřské škole

Vypracovala: Radka Nosková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlašuji,

že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 1. června 2023

Radka Nosková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce doc. PhDr. Miluši Vítečkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a podporu při psaní mé bakalářské práce. Velké díky patří i ostatním pedagogům Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kteří mě během studia podporovali a provázeli. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat i mé rodině a přátelům za jejich trpělivost.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce jsou *Děti z pěstounské rodiny v mateřské škole*. V teoretické části je charakterizována náhradní rodinná péče, mateřská škola a další základní pojmy, které jsou klíčové pro pochopení dané problematiky. Praktickou část práce tvoří výsledky na základě kvantitativního výzkumného šetření. Původní záměr byl využít i kvalitativní výzkumné metody pomocí polostrukturovaného rozhovoru, jelikož jsem se ale setkala s neochotou respondentů, musela jsem použít pouze kvantitativní metodu. Tato metoda dotazníku byla použita u dvou skupin, u skupiny učitelů a skupiny pěstounů. Cílem bakalářské práce bylo zjistit a porozumět specifickým charakteristikám začlenění dětí z pěstounské rodiny do prostředí mateřské školy v kontextu spolupráce s tímto typem rodiny.

KLÍČOVÁ SLOVA

Náhradní rodinná péče, mateřská škola, spolupráce

ABSTRACT

The topic of the bachelor thesis is Children from a foster family in kindergarten. In the theoretical part, foster family care, kindergarten and other basic concepts that are crucial for understanding the issue are characterized. The practical part of the thesis consists of a quantitative research method. Initially, I wanted to use qualitative research using semi-structured interviews, but as I encountered reluctance from the respondents, I had to use only the quantitative method. This questionnaire method was used with two groups, the teachers' group and the foster parents' group. The aim of the Bachelor's thesis was to identify and understand the specific characteristics of the integration of children from foster families into the kindergarten environment in the context of cooperation with this type of family.

KEYWORDS

Alternative family care, kindergarten, cooperation

OBSAH

ÚVOD	7
1 RODINA	9
1.1 Funkce rodiny	9
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	12
2.1 Formy náhradní rodinné péče	12
3 SOCIALIZACE	15
3.1 Socializace dítěte z pěstounské péče	15
4 MATEŘSKÁ ŠKOLA	18
4.1 Charakteristika mateřské školy	18
4.2 Funkce mateřské školy	18
4.3 Role učitele/ky v mateřské škole	19
4.4 Komunikace	21
4.5 Komunikace s rodiči	22
4.6 Spolupráce mateřské školy a rodiny	23
5 CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÉ OTÁZKY	27
6 METODIKA	28
6.1 Kvantitativní výzkumné šetření	28
6.2 Výzkumný soubor	28
7 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	30
7.1 Výsledky dotazníkového šetření – učitelky MŠ	30
7.2 Výsledky dotazníkového šetření – pěstounské rodiny	37
8 DISKUZE	44
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
SEZNAM PŘÍLOH	53

ÚVOD

S pěstouny se ve svém profesním okolí setkávám stále častěji. Dokonce někteří z mých známých se rozhodli poskytnout cizím dětem své domovy a svůj čas. Jelikož jsou mezi nimi i mí blízcí přátelé, měla jsem možnost hlouběji nahlédnout a rozšířit si povědomí o této problematice. Při mé praxi jsem se setkala s dětmi, které prošly několika pěstounskými rodinami. Časté odmítnutí, které děti prožívaly, výrazně ovlivnilo jejich chování. Jako většina pěstounských dětí si přinesly s sebou do rodiny svá zatížení. Práce s těmito dětmi je o to komplikovanější nežli s dětmi vlastními. Rolí pěstouna přebírá rodič dosti náročný a společensky odpovědný úkol.

Za poslední roky se proměnila podpora státu pěstounským rodinám např. v oblasti finanční nebo odborné pomoci a další. Rodiče nadále procházejí různými psychologickými vyšetřeními, kde se zkoumá jejich psychický stav, osobnostní charakteristika, kvalita rodinného prostředí, zdravotní stav žadatele a další. Vše je nutné prověřit pro posouzení, zda jsou vhodnými náhradními rodiči, aby mohl probíhat harmonický vývoj dítěte. Dále je nutné přihlížet k ostatním členům rodiny, aby nedošlo k jejímu rozpadu. Žadatelé se mohou připravit na radosti a strasti, které se pojí s pěstounstvím ze zkušeností druhých pěstounů anebo z široké nabídky odborné literatury. Přesto to nezaručuje, že výchovu nevlastního dítěte zvládnou a dokážou dítěti připravit bezpečný domov a vybavit ho pro plnohodnotný život. Nutné je celkové porozumění, tolerance a pomoc dalších lidí, a to nejen ze stran sociálních pracovníků a jiných odborníků. Tato pomoc by měla přicházet především z řad pedagogů. Pedagogové mnohdy tráví s dětmi více času nežli jejich příbuzní. V oblasti vývoje, výchovy i vzdělávání mohou být zkušenějšími a mohou mimo jiné i pomoci odhalit odchylky ve správném a zdravém vývoji dítěte. Také mohou pomoci dítěti snáze se začlenit do kolektivu mezi jeho vrstevníky. Cílem mé bakalářské práce je zmapovat specifika začlenění dětí z pěstounské rodiny do prostředí mateřské školy v kontextu spolupráce s tímto typem rodiny.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou základních částí. V teoretické části se zabývám vymezením pojmů dané problematiky jako je rodina, jednotlivé druhy možné náhradní rodinné péče, socializace, komunikace. Dále se věnuji spolupráci s mateřskou školou a jejím formám.

Praktická část přináší výsledky výzkumného šetření realizovaného prostřednictvím dotazníku. První skupinu respondentů tvoří pěstounští rodiče a druhou skupinu učitelé mateřských škol. V závěru bakalářské práce jsou výsledky výzkumu zhodnoceny.

1 RODINA

Každý jedinec se narodí do rodiny, která formuje jeho osobní vývoj i společenský postoj. Názory na to, co dělá rodinu rodinou, jsou odlišné. Pro pojem rodina neexistuje jednotná definice. Jinak ji vnímali naši předkové, jinak dnešní mladí lidé. U někoho pojem rodina evokuje pocit bezpečí, jistotu, určité zázemí, společné soužití. Pro druhé rodinu představuje až přítomný potomek apod. Významnou roli může hrát i víra, kultura nebo dítě vlastní či nevlastní.

Matějček (1994) zmiňuje, že pro dítě není až tak důležité, stará-li se o něj jedna či dvě osoby, jsou-li ve svazku manželském nebo jsou-li dětmi vlastními či nevlastními. Dětem záleží nejvíce na potřebě vyrůstat ve stálém, citově příznivém, vřelém a přijímacím prostředí, kterým by měla být právě rodina. Rodinu popisuje jako sociální skupinu, jejíž zrození bylo od pradávna a vznikla nejen z důvodu reprodukčního, ale především plní funkci socializačně výchovnou.

Vágnerová (2012) označuje rodinu jako nejvýznamnější sociální skupinu, ve které dochází ke vzájemnému působení, přizpůsobování se mezi členy rodiny a má zásadní dopad na psychický vývoj dítěte. Shoduje se s Matějčkem (1994) na potřebě vytvoření citového zázemí, které je zdrojem bezpečí a jistoty. Pokud se dítě necítí bezpečně, ztrácí jistotu a koncentruje se pouze na sebe. Ohlížet se na druhé a brát v úvahu jejich potřeby zvládne pouze za podmínky pozitivních vztahů v rodině.

Matějček a Langmeier (2011, s. 139) Langmeier zmiňují rodinu jako klíčovou pro duševní vývoj dítěte. „Přirozeným, spontánním způsobem plní tu každý jednotlivý člen jistou roli a naplňuje vitální potřeby dítěte – fyzické, citové, intelektuální a morální.“

1.1 Funkce rodiny

Funkcemi rodiny rozumíme různé způsoby, jak rodina plní své základní úkoly a přispívá k fungování jednotlivců i celé společnosti. V každé rodině se mohou tyto funkce lišit podle potřeb, kultury a kontextu, v němž rodina funguje.

Krebs a kol (2015) uvádí, že biologická, ekonomická, výchovná a sociální funkce rodiny je důležitá nejen pro zachování populace, ale i pro společnost jako takovou, protože

rodina je prvním společenstvím, s nímž se dítě setkává a je klíčová pro utváření jeho dalších vztahů ve společnosti.

Nezastupitelnou funkcí rodiny je funkce biologicko-reprodukční, která zajišťuje zachování rodu. Funkce ekonomická poskytuje ochranu po stránce ekonomické, zajišťuje zdroje potřebné pro přežití a úspěšný rozvoj svých členů, jako je strava, bydlení, zdravotní péče a vzdělání. Důležitou roli plnila především v minulosti, kdy zaručila ochranu v období rodinné krize. Funkce socializačně-výchovná plní úlohu výchovnou, kdy předává své vzorce chování, své postoje, hodnoty, které se podílí na rozvoji schopností, dovedností i míry sebedůvěry, s čímž úzce souvisí i funkce emocionální.

Matějček (1994) mezi základní funkce rodiny řadí uspokojení pěti základních psychických potřeb dítěte. Zmiňuje, že uspokojení základních psychických potřeb dítěte se v rodinném životě děje přirozeně a probíhá nejen směrem od rodičů k dětem, ale i ve směru opačném, od dítěte k vychovatelům.

Jako první základní duševní potřebu uvádí potřebu náležitého přísunu podnětů zvenčí.

„Aby se centrální nervový systém dítěte mohl naladit na patřičný výkon, musí být svým způsobem „bombardován“ podněty z okolí. Ty mu prostředkují jeho smysly a ono je od prvních dnů života uzpůsobeno k tomu, aby je přijímalo a zpracovávalo.“ (Matějček, 1994, s. 25).

Jako druhá základní duševní potřeba je potřeba smysluplného světa.

„Aby se totiž z podnětů staly poznatky a zkušenosti, musí být v podnětech nějaký řád a smysl.“ (Matějček, 1994, s. 25)

Aby se dítě něčemu naučilo, musí mu přicházet podněty v náležité kvalitě, množství a proměnlivosti, dávat nějaký smysl. Je to základ veškerého učení.

Třetí základní duševní potřebou je potřeba základní jistoty. Tuto potřebu nejvydatněji naplní lidé kolem nás. Lidé, kteří k nám patří. Pokud zažíváme strach a úzkost, vede nás to k záchraně života, ale ne k nabývání vědomostí a poznatků. „Ne nadarmo se říká, že teprve s jistotou v zádech se vydává dítě na dobrodružné výpravy za poznáním světa.“ (Matějček, 1994, s. 26).

Jako čtvrtou základní duševní potřebu uvádí potřebu pozitivní identity, vědomí vlastního já čili sebevědomí, co znamenám pro druhé lidi a jaký máme vzájemný vztah. „Kdo má dost jistoty sám v sobě, může být oporou pro druhé lidi.“ (Matějček, 1994, s. 26).

A pátá základní duševní potřeba je potřeba otevřené budoucnosti a životní perspektivy. Naplněním této potřeby se děti mohou na něco těšit, mohou si plánovat budoucnost a někam směřovat.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Ne každé dítě může vyrůstat ve vlastní biologické rodině. V rodině, kde bude plně milováno a vychovááno oběma biologickými rodiči. Nikdy to však není vina dítěte. Společnost za tyto děti přebírá odpovědnost a hledá východisko, které je ve své podstatě pro dítě neoptimálnější. Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, která se poskytuje v případě, kdy biologický rodič není schopen nebo ochoten pečovat o své dítě. V takových případech se děti umisťují do rodin, které jsou schopny jim poskytnout bezpečné a stabilní prostředí pro zdravý růst a vývoj.

V současnosti je náhradní rodinná péče dětem poskytována na základě zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a to formou adopce (tj. osvojení), pěstounství či poručenství s osobní péčí. Oproti předchozí praxi je nově zavedena pěstounská péče na přechodnou dobu a osvojení zletilého. (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, 2018).

Existuje několik forem náhradní rodinné péče. V průběhu přípravy si žadatelé ujasní, jaký typ náhradní rodinné výchovy upřednostňují.

2.1 Formy náhradní rodinné péče

Pěstounská péče

Jak uvádí (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, (2018), pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, která je státem garantovaná a kontrolovaná. Stát rozhoduje o svěření dítěte do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné péče manželům. Pěstounská péče je spíše péče doplňující nežli rodinu nahrazující. Doplňující proto, že některé děti, které jdou do pěstounské péče, mají své vlastní rodiče. Nestanoví-li soud jinak, jednou z povinností pěstouna je udržovat a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho vlastními rodiči i širší rodinou. Pokud to vlastní rodiče dítěte vyžadují, tak i kontakt. Pěstouni by měli tento vztah podporovat. Spíše výjimečně ale existuje eventualita, že se dítě vrátí zpět do své biologické rodiny. Pěstouni nejsou zákonnými zástupci dítěte, a proto o něm mohou rozhodovat pouze v běžných záležitostech, kterou je například výchova. V oblasti lékařských zákroků nebo při výběru školy a jiných záležitostí je potřeba informovat biologického rodiče. Pěstounům

je k dispozici doprovodná organizace, která jim poskytuje poradenství, provázení, terapeutickou i respitní péči. Pěstounská péče zaniká v případě, že o to požádá pěstoun anebo dosažením dospělosti dítěte.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Podle (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, (2018) je tato forma náhradní péče někdy označována jako „profesionální nebo dočasná pěstounská péče“. Aby mohla být péče o dítě individuální a optimální, přebírají žadatelé pouze jedno dítě. Výjimkou jsou dvojčata. Pěstouni na přechodnou dobu procházejí různými specializovanými vyšetřeními, komunikují se sociálním úřadem a doprovázející organizací, která je připravuje mimo jiné i na brzký odchod dítěte. Pečují o opuštěné dítě do té doby, než se rozhodne, kdo si dítě převezme do péče a to proto, aby dítě nemuselo trávit důležité dny a týdny svého života v ústavní péči. Jsou případy, kdy se biologická rodina rozhodne, že bude o dítě pečovat. Nerozhodne-li se tak, hledají se jiné formy náhradní péče, jako je dlouhodobá pěstounská péče nebo adopce. Maximální doba této formy péče je jeden rok. O tom, kdy se dítě dostane k pěstounům na přechodnou dobu, rozhoduje soud. Předání dítěte do rodiny není vždy optimální. Některé děti čekají v ústavu i tři měsíce a déle, což není pro dítě ideální. Čím dříve se dítě do rodiny dostane, tím lépe to samo zvládne.

Osvojení

Podle (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, (2018) je osvojení neboli adopce nejvyšší formou náhradní rodinné péče, která se snaží o co nejpřirozenější vztah podobající se biologické rodině. Děti jsou zde tzv. právně volné z důvodu úmrtí rodičů anebo jejich nemožnosti či neschopnosti se o děti postarat. Rodina přijímá po právní i rodinné stránce dítě za své vlastní. Spolu s vlastními rodiči jsou též zapsáni do matrice. Spolu s osvojenými rodiči přijímají děti i jejich celou širší rodinu a vzniká jim i dědické právo. Osvojitelé rozhodují oproti pěstounům o dítěti ve všech záležitostech. Dále nemají osvojitelé oproti pěstounům svoji doprovodnou organizaci, která jim poskytuje např. poradenství nebo terapeutickou pomoc. Organizací, které poskytují služby osvojitelům je v ČR málo.

Péče poručníků

Podle (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, (2018) se poručníkem stává osoba jmenovaná soudem v případě, kdy dítěti zemřeli rodiče, byli zbaveni rodičovských práv nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Přednostně se jím stává osoba doporučená rodiči. Nebyl-li nikdo doporučen, ustanoví soud někoho z příbuzných nebo blízkých dítěti či rodině za předpokladu, že to není v rozporu se zájmem dítěte. Poručníky se mohou stát i žadatelé o osvojení či pěstounskou péči. S výjimkou běžných záležitostí všechna rozhodnutí poručníka podléhají soudnímu schválení. Poručník má s výjimkou vyživovacích povinností stejná práva a povinnosti vzhledem k dítěti jako rodič. Dosažením zletilosti poručence poručenství ze zákona zaniká.

Péče hostitelská

Jak (Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR, (2018) uvádí, hostitelská péče není přímou formou náhradní rodinné péče. Není ukotvena v zákoně, přesto zde platí dané zákonitosti. Zájemce musí mít čistý trestní rejstřík, absolvuje psychologické vyšetření a očekává návštěvu sociální pracovnice, která zkontroluje vhodnost domácího prostředí. Tato forma náhradní rodinné péče je vhodná spíše pro děti školního věku. Děti školního věku snáze porozumí, že se po krátkém víkendovém nebo prázdninovém pobytu v náhradní rodině musí vrátit zpět do dětského domova. K tomuto uvědomění musí dospět i rodiny nabízející tuto formu náhradní rodinné péče. Přesto je tato forma péče pro děti, které vyrůstají v dětském domově, velmi přínosná a užitečná. Děti zde mohou získat pohled na zdravě fungující rodinu. Je vhodná pro děti, kterým se nepodařilo najít náhradní rodinu nebo nejsou právně volné a jsou v kontaktu se svými biologickými rodiči.

3 SOCIALIZACE

Socializace je celoživotní proces primárně probíhající v rodině pomocí sourozenců, příbuzenstva a přátel. Hartl (1993, s. 194) v *Psychologickém slovníku* pojem socializace vysvětluje jako „postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace, zprvu v nukleární rodině, dále v malých spol. skupinách, jako je školní třída.“ Proces socializace probíhá od narození. Rodina funguje jako primární činitel socializace, kde si dítě osvojuje především jazyk, hodnoty, způsoby chování, společenské normy a další. Sekundární socializace nastává později v dětství, kdy se jedinec učí být součástí své společnosti a chovat se podle společenských norem. Učí se interakci s ostatními lidmi, sociální dovednosti jako je například komunikace, spolupráce a respektování pravidel a hodnot společnosti. Nejen rodina, ale právě i společnost, ve které se jedinec pohybuje, působí na jeho vnímání a určitým způsobem jedince formuje.

Dle Matějčka (1992) se dítě v mateřské škole setkává s druhými dětmi stejného věku a podobné vývojové úrovně. Zde si dotváří vědomí vlastního já vztahem ke svým vrstevníkům, kteří mají stejné potřeby, zájmy a nároky.

Matějček (1992, s. 111) poukazuje i na specifika skupiny mateřské školy: „Jen v takové skupině se kladou základy pro souhru a pozdější spolupráci i pro takové postoje, jako je přátelství, solidarita, povinnost vůči ostatním, obětavost, ale také soutěživost, konkurence, prestiž atd.“

3.1 Socializace dítěte z pěstounské péče

Socializace v mateřské škole je velmi důležitá pro vývoj dítěte. Umožňuje dítěti vytvářet sociální vztahy s ostatními dětmi a učit se komunikovat a spolupracovat s nimi. Vstup do mateřské školy může dítě z pěstounské rodiny prožívat obtížněji a někdy je potřeba s nástupem do této instituce počkat.

„Zapojení do předškolních zařízení by nemělo přijít příliš brzy, protože samo o sobě znamená pro dítě další zátěž.“ (Pazlarová, 2016, s. 68).

Každý pěstoun a učitel musí být citlivý a respektovat potřeby a zvláštnosti pěstounského dítěte a poskytnout mu podporu, která dítěti pomůže se snadněji

socializovat mezi vrstevníky. V tomto procesu má velký úkol pěstounská rodina, která se zaměřuje na budování vztahu s dítětem, posilování důvěry a pomáhá dítěti s vybudováním pocitu bezpečí a jistoty v novém prostředí. Existují obecné postupy, které mohou být aplikovány.

Koťátková (2008) navrhuje doporučující desatero, které pomůže dítěti se vstupem do mateřské školy:

1. *Chodit s ním mezi děti*, a to na stejná místa, kde si děti z mateřské školy hrají. Navštěvovat tato místa i přestože má dítě sourozence.
2. *Nechat dítě na určitou dobu v péči jiného známého člověka, aby se pozvolna sociálně otužovalo*. Umožnit dítěti získat pozitivní zkušenost s odloučením od rodiny. Návštěvou Mateřského centra nebo dětského hřiště umožnit dítěti kontakt s ostatními dětmi.
3. *Zaměřit se na dovednosti sebeobsluhy*. Je důležité, všímat si a ocenit i malé pokroky např. při jídle, oblékání, obouvání, toaletě apod. Dítěti to pomůže vybudovat sebedůvěru a chuť učit se novým dovednostem.
4. *Rozvrhnout čas tak, abychom na dítě nemuseli spěchat, má-li věci udělat samo*. Dát dítěti dostatek času k tomu, aby se bez tlaku a spěchu mohlo samo obléct, najíst, umýt apod.
5. *Udělat si čas na každodenní společnou chvíli a hru*. Společným povídáním, prohlížením si knih nebo časopisů, si dítě trénuje paměť i schopnost slovního vyjádření.
6. *Udělat si čas na čtenou pohádku nebo na písničku před spaním*. Čas strávený poslechem pohádky nebo písničky rozšiřuje u dítěte slovní zásobu, pomáhá soustředit se na poslech a jiné.
7. *Během dne využívat možností si s dítětem popovídat*. Věnovat dítěti čas, aby mluvil o tom, co během dne prožilo. Pokládat krátké a jasné otázky, aby si bylo vědomo, že ho posloucháme a rozumíme mu.
8. *Krátce a srozumitelně oceňovat, co se dítěti daří, povzbuzovat dítě při neúspěchu a zároveň odmítnout nepříjemné chování s odůvodněním – proč*.

9. *Vyvarovat se výhrůžek typu „Počkej, až budeš ve školce...!“* Zbytečně vnášíme do dítěte strach a úzkost z mateřské školy a nástup bychom jen zkomplikovali.
10. *Opatrně zacházet i s vychvalováním školky, „jak tam bude všechno báječné“.*
Předáním pravdivého obrazu o školce, předejdeme následnému zklamání.

4 MATEŘSKÁ ŠKOLA

4.1 Charakteristika mateřské školy

Někteří rodiče vzpomínají na dobu, kdy navštěvovali mateřskou školu s úsměvem a vzrušením. Ne u každého jsou však vzpomínky na mateřskou školu radostné. U někoho vyvolávají značný stres z nuceného dojíždění jídla nebo striktního dodržování ležení na lehátku v době poledního klidu.

Kotová (2021) charakterizuje mateřskou školu jako předškolní zařízení, kde pracují kvalifikovaní učitelé, kteří mají za cíl připravit dítě na vstup do základní školy a poskytnout mu vzdělání a výchovu odpovídající jeho věku a potřebám. Mateřská škola je určena dětem ve věku od dvou do šesti let. Potřebuje-li dítě odklad, navštěvuje mateřskou školu do sedmi let. Tak jako rodina má dítěti připravovat bezpečné, smysluplné a láskyplné prostředí, tak by i mateřská škola měla připravit dítěti pro něj lákavé, vřelé a bezpečné místo. Místo, kde dítě bude vnímat svou jedinečnost, bezpodmínečnou lásku a úctu. Místo, kde chyba bude brána jako něco pozitivního, jako dobrá zkušenost a výzva ke zlepšení. Místo, kde se bude jedinec rozvíjet po všech jeho stránkách a bude brán ohled na jeho individuální vývoj.

Podle Koťátkové (2008) je dnes pedocentrická orientace v oblasti vzdělávání a výchovy běžně přijímána jako základní přístup k práci s dětmi. Klíčová je péče o dítě a rozvoj jeho schopností, dovedností a předpokladů. Každé dítě je chápáno jako osobnost se svými individualitami, které nás učí hledat nové způsoby, jak tyto zájmy a potřeby dál rozvíjet a tím připravovat na budoucí vzdělávání.

Podle Svobodové (2010) má mateřská škola doplňovat rodinnou výchovu a připravit dítě na další vzdělávací etapy. Učitelka by měla přijímat rodiče jako partnera a odborníka, kterého bude respektovat, se kterým se bude sdílet o konkrétních potřebách dítěte, a to pro efektivnější a atraktivnější vzdělávání.

4.2 Funkce mateřské školy

Mateřská škola má několik funkcí. Poskytuje dětem předškolní vzdělávání, kde si osvojují základy čtení, psaní, počítání, tvořivost, sociální interakci, sebereflexi, schopnosti potřebné k úspěšnému učení, jako je pozornost, soustředěnost, vytrvalost,

paměť, logické myšlení a další. Úkolem mateřské školy je pomáhat dětem v jejich osobním růstu a vývoji. Pomáhá jim rozvíjet se v sociálních dovednostech mezi které spadá spolupráce, tolerance, komunikace i respektování ostatních. Mateřská škola má také funkci integrace dětí s různými specifickými potřebami, kterým poskytuje podporu a přizpůsobuje vzdělávací programy, aby vyhovovaly jejich individuálním potřebám. Mateřská škola poskytuje dětem bezpečné a podpůrné prostředí, hygienické návyky, zdravou stravu, dostatek pohybu i odpočinek. Mimo jiné poskytuje rodinám podporu v oblasti výchovy a vzdělávání.

Cílem mateřské školy je připravit děti na úspěšný vstup do základní školy a pomoci jim přizpůsobit se novému prostředí a nárokům, které na ně budou kladeny. Při přípravě na školu mateřská škola učí děti být samostatné. Snaží se rozvíjet u dětí zájem o učení, být aktivními účastníky ve vlastním učení, objevovat svět kolem sebe a převzít zodpovědnost za své učení a chování.

4.3 Role učitele/ky v mateřské škole

Učitelka v mateřské škole má klíčovou roli při poskytování vzdělávání a podpory pro děti ve věku od dvou do sedmi let. Její role se zaměřuje na rozvoj dítěte a jeho celkovou přípravu na následné vzdělávání.

Podle Kotové (2021) je hlavním úkolem učitelky v mateřské škole plánování a organizace vzdělávacích aktivit na základě třídního vzdělávacího programu, který musí být v souladu se školním vzdělávacím programem a s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Učitelka připravuje a organizuje vzdělávací aktivity, které podporují rozvoj dítěte v oblasti motoriky, jazyka, kreativity, sociálních a emocionálních dovedností a dalších oblastí. Učitelka dále sleduje a hodnotí pokrok dítěte a podporuje celkový rozvoj. Zajišťuje, aby se dítěti dostalo individuální pozornosti a péče. Učitelka udržuje pravidelnou komunikaci s rodiči a informuje je o pokroku dítěte, zvláštních potřebách, aktivitách a dalších důležitých událostech. Dále zajišťuje bezpečnost a zdraví dítěte v mateřské škole, včetně dodržování hygienických a bezpečnostních opatření. Také vytváří prostředí, které podporuje dítě v jeho všestranném rozvoji, učení a sebevědomí. Podporuje pozitivní vztahy mezi dětmi, vzájemný respekt a empatii.

Matějček (2015) upozorňuje na různorodé podmínky ve vývoji každého jednotlivce. Nejen genetická výbava, ale i vliv dané výchovy současně působící, mají velký význam na vývojovém procesu dítěte.

„Jestliže přijmeme zásadu, že všem dětem se má měřit ve všem všudy stejným dílem, že odměny a tresty musí být naprosto „spravedlivé“, pak jsme si učinili svou výchovatelskou situaci sice jednoduchou a přehlednou, ale ocitáme se v nebezpečí, že budeme z hlediska výchovatelského jednat nevhodně, neúčinně a ovšem i nespravedlivě.“ (Matějček, 2015, s. 56).

Dle Matějčka (2015) si každý jedinec nese svou osobnostní výbavu. Chybí-li pedagogům nebo rodičům individualita v řešení konkrétních situací, zapříčiní to, že postihujeme každé dítě za stejnou věc jiným způsobem.

Povinnosti učitele mateřské školy jsou také stanoveny v RVP PV:

„Učitel mateřské školy odpovídá za to, že:

- školní (třídní) vzdělávací program, který zpracovává, je v souladu s požadavky RVP PV;
- program pedagogických činností je cílevědomý a je plánován;
- je pravidelně sledován průběh předškolního vzdělávání a jsou hodnoceny jeho podmínky i výsledky.
- analyzuje věkové a individuální potřeby dětí a v rozsahu těchto potřeb zajišťuje profesionální péči o děti, jejich výchovu i vzdělávání;
- realizuje individuální i skupinové vzdělávací činnosti směřující cílevědomě k rozvoji dětí, rozšiřování jejich kompetencí (schopností, dovedností, poznatků, postojů);
- samostatně projektuje výchovné a vzdělávací činnosti, provádí je, hledá vhodné strategie a metody pro individualizované vzdělávání dětí;
- využívá oborové metodiky a uplatňuje didaktické prvky odpovídající věku a individualitě dětí;
- projektuje (plánuje) a provádí individuální výchovně vzdělávací činnosti s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami;

- provádí evaluační činnosti – sleduje a posuzuje účinnost vzdělávacího programu, kontroluje a hodnotí výsledky své práce, monitoruje, kontroluje a hodnotí podmínky vzdělávání;
- provádí pedagogickou diagnostiku, sleduje a hodnotí individuální pokroky dětí v jejich rozvoji a učení, výsledky evaluace samostatně uplatňuje v projektování (plánování) i v procesu vzdělávání;
- odborně vede další zaměstnance mateřské školy, kteří se podílejí na péči, výchově a vzdělávání dětí s přiznanými podpůrnými opatřeními;
- odborně vede další zaměstnance mateřské školy, kteří se podílejí na péči, výchově a vzdělávání dětí s přiznanými podpůrnými opatřeními;
- analyzuje vlastní vzdělávací potřeby a naplňuje je sebevzdělávacími činnostmi;
- eviduje názory, přání a potřeby partnerů ve vzdělávání (rodičů, spolupracovníků, základní školy, obce) a na získané podněty reaguje.“ ("RVP PV“, 2021, s. 46)

Dále dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2021) by měl učitel připravovat dětem dostatečně podnětné prostředí. Prostor by měl být vřelý, kde by se děti cítily po stránce fyzické, psychické i sociální bezpečně. Prostor, ve kterém se děti mohou připravovat na plnohodnotný, samostatný a smysluplný život prospívající naší společnosti. Učitel má své stanovené povinnosti i ve vztahu k rodičům mateřské školy. Učitel má vytvářet partnerský vztah mezi školou a rodiči. Komunikuje s nimi nejen o celkovém prospívání, rozvoji i učení dítěte, ale podporuje rodiče, aby se celkově zapojili do dění školy jako je tvorba a hodnocení programu školy, spoluúčast při činnostech a další.

4.4 Komunikace

Komunikace je základem mezilidských vztahů a je klíčovou součástí našeho každodenního života a fungování ve společnosti. Komunikaci můžeme vnímat jako předávání a sdílení informací mezi dvěma a více osobami. Komunikací si vzájemně předáváme názory, myšlenky, emoce, způsoby chování. Pomocí komunikace se učíme a ovlivňujeme druhé lidi. Podobně to vysvětluje i Hartl (1993, s. 89) v psychologickém slovníku, kde je pojem komunikace vysvětlován jako dorozumívání, sdělování. Dále také jako „přenos myšlenek, emocí, postojů a jednání od jedné osoby ke druhé“.

Správná komunikace může přispět k lepšímu porozumění, efektivnější spolupráci, řešení konfliktů a zlepšení celkové kvality života.

Druhy komunikace

Komunikace se liší způsobem přenosu informací a úrovní interakce mezi komunikujícími stranami.

Rozdělení komunikace podle Hartla (1993):

Komunikace verbální – je proces, při kterém dochází k výměně informací prostřednictvím jazyka a slov.

Komunikace neverbální (nonverbální, mimoslovní) – tento druh komunikace se děje prostřednictvím gest, pohybů, mimiky obličeje, očního kontaktu, tónu hlasu a dalších vizuálních a zvukových signálů. Neverbální komunikace je silným nástrojem, pokud je použita s cílem vyjádřit emoce a myšlenky bez použití slov. Pokud nejsou tyto signály správně interpretovány, jsou nástrojem nedorozumění.

Komunikace sociální – hraje velmi důležitou roli v našem životě. Pomáhá nám vytvářet a udržovat vztahy s ostatními lidmi, při nichž dochází k výměně informací, vyjádření zájmů, potřeb, očekávání a atd, a to tváří v tvář.

Komunikace sociální nepřímá – tento druh komunikace probíhá pomocí třetí osoby, nebo prostřednictvím komunikačních prostředků jako jsou emaily, telefony, sociální sítě a jiné.

Komunikace patologická – vnitřně rozporný způsob dorozumívání – je způsob komunikace, kdy se např. verbální a neverbální složky neshodují, jsou v rozporu. Příčinou této komunikace bývá skrytá agresivita, snaha manipulace, nedostatečná komunikační schopnost, duševní poruchy a jiné. Tato forma komunikace může vést k napětí, frustraci, konfliktům a atd.

4.5 Komunikace s rodiči

Vítečková (2017) uvádí, že komunikace ovlivňuje nejen vztahy, klima prostředí, ale i to, jak dítě samo sebe vnímá. Nevhodná komunikace může přinést do života velké zranění, které může negativně ovlivnit nejen naše životy, ale i životy našich nejbližších.

Ve svém oboru by měl učitel vystupovat jako profesionál. Klíčová je včasná a efektivní komunikace s rodiči. Pravidelné schůzky s rodiči poskytují pravidelné zprávy o tom, jak se dítěti v mateřské škole daří, jak se dítě učí, a jaké aktivity a projekty se v MŠ provádějí. Pokud učitel komunikuje s rodiči pouze stane-li se nějaký problém, vzbuzuje to nedůvěru. Učitel zajišťuje odbornost a informovanost. Komunikace probíhá přes komunikační kanály, kterými jsou nástěnky, schůzky, internet a další. Důležitá je zpětná vazba a názory od rodičů.

Svobodová (2010) uvádí, že rodiče preferují pozitivní informace o dítěti. Tyto pozitivní informace prohlubují vzájemný vztah nejen mezi rodičem a dítětem, ale i mezi rodičem a učitelem.

„Komunikovat s rodiči znamená pochopit výchovný styl rodičů. Podoba výchovných postupů v rodině je přitom závislá na celé řadě okolností. Nejčastěji se prokazuje závislost stylu výchovy na emočním vztahu rodičů k dětem a k sobě navzájem, na způsobu kladení nároků na děti a na mechanismech kontroly jejich plnění.“ (Procházka, 2017, s. 118)

Komunikace s rodiči v mateřské škole je důležitou součástí vzdělávání dítěte. Snaha učitele o vytvoření otevřeného a respektujícího vztahu s rodiči pomáhá ke zlepšení vzdělávacího procesu a vytvoření spokojených a podporujících vztahů s rodinami dětí. a učitelem. Učitel má být empatický a snažit se porozumět perspektivě rodičů. Důležitost se klade na respektování jejich názorů a zájmů a snažit se najít společné řešení, pokud se názory liší.

4.6 Spolupráce mateřské školy a rodiny

Spolupráce mateřské školy a rodiny je klíčová pro úspěšné vzdělávání a rozvoj dětí předškolního věku. Tato spolupráce by měla být založena na vzájemné důvěře, otevřené komunikaci a respektování individuálních potřeb dítěte. Rodič se musí cítit bezpečně a přijíman. Učitel musí být pro rodiče čitelný a opravdový, aby se rodič mohl svěřit a daný problém chtěl řešit. Spolupráci mezi mateřskou školou a rodinou ovlivňuje více faktorů. Určitou roli hrají osobnostní rysy učitele i rodiče, výchovný styl dané rodiny, způsob komunikace, profesionalita učitele, osobní zkušenosti, rodinné situace, závažnost situace a další.

Kargerová (2019) uvádí spolupráci mezi rodinou a školou jako klíčovou pro efektivní vzdělávání dětí. Rodinu vnímá jako primárního vychovatele dětí, který nejvýznamněji ovlivňuje jejich vývoj. Učitel si je vědom znalostí, zkušeností a vlivu rodiny na vývoj dítěte a soustředí se na aktivní spolupráci s rodinou, která přispěje ke zlepšení vzdělávání dítěte.

Podle Syslové (2012) je efektivní spolupráce mezi rodinou a školou možná za předpokladu, že lidé budou ochotni vidět celkovou změnu, kterou prochází naše společnost, naše rodiny i vzdělávání dětí v mateřské škole.

Podle Koťátkové (2008) by měl být zájem o dění v mateřské škole pro rodiče přirozený a více aktivní. Neměl by se vztahovat pouze na kritický úzce subjektivní pohled, který ve většině případů vznikne z nedostatku zájmu o dění v mateřské škole. Zájem rodičů by se měl zakládat i na ochotě bližšího poznání vrstevnických vztahů, které lze vnímat pouze ze vzájemných vztahů.

Podle Svobodové (2010) ovlivňují vlastní zkušenosti rodičů s mateřskou školou v dětství jejich vztah k mateřské škole, kterou navštěvuje jejich dítě

„Budování pozitivně neformálního vztahu mezi rodiči a školou bývá proto často složitým a náročným procesem, bez kterého si ale proměny současné mateřské školy nelze představit.“ (Svobodová, 2010, s. 70). Všechny tyto definice se shodují na důležitosti spolupráce mateřské školy s rodiči. Aby se mohlo dítě v mateřské škole smysluplně vzdělávat, rozvíjet, cítit se bezpečně, je důležité vzájemné porozumění, respektování a úcta nejen mezi dítětem a učitelem, ale i mezi učitelem a rodičem. Spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou je klíčová pro podporu celkového rozvoje dítěte. Spolupráce funguje na základě partnerství a porozumění. Je otevřená, pravidelná a respektující, aby dítě mohlo dosáhnout svého plného potenciálu.

Vzájemná spolupráce by měla posilovat vztahy mezi rodinami a učiteli. Existuje mnoho způsobů, jak mateřská škola a rodina mohou spolupracovat. Vzájemná spolupráce může podle mého názoru a zkušenosti probíhat například takto:

- 1) Představení mateřské školy: Mateřská škola připraveným programem pro rodiče představí prostředí školy, při kterém se uskuteční seznámení s učiteli a vzdělávacím programem.

- 2) Pravidelná komunikace: Mateřská škola bude v pravidelně komunikovat s rodiči o pokroku dítěte, jeho zájmech a potřebách. Komunikace by měla být oboustranná.
- 3) Společné aktivity: Uspořádání společných aktivit pro rodiče s dětmi, jako jsou výlety, výtvarné dílny, kulturní akce, čtení rodičů ve škole apod. Tyto aktivity slouží pro lepší poznání a vytvoření kvalitnějších vztahů.
- 4) Spolupráce při výchově: Sdílení svých přístupů a postupů při výchově. Učitel musí respektovat výchovný styl rodiny.
- 5) Rodičovské schůzky: Poskytují se zde informace ne o jednotlivém dítěti, ale o celé skupině. Jsou zde probírána různá témata, organizační náležitosti, vzdělávací cíle a celkový chod mateřské školy.

Spolupráce při řešení problémů: Klíčová je spolupráce mezi mateřskou školou a rodiči při řešení případných obtíží, které mohou nastat v průběhu školního roku. Při aktivní spolupráci mohou obě strany najít společné řešení, které povede i mimo jiné ke zlepšení vztahů a důvěry. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání nám stanovuje základní podmínky pro oboustrannou spolupráci, např.:

„Spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání je plně vyhovující, jestliže:

- Ve vztazích mezi zaměstnanci školy a rodiči panuje oboustranná důvěra a otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Spolupráce funguje na základě partnerství.
- Učitelé sledují konkrétní potřeby jednotlivých dětí, resp. rodin, snaží se jim porozumět a vyhovět.
- Rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů, podle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí. Jsou pravidelně a dostatečně informováni o všem, co se v mateřské škole děje. Projeví-li zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení vzniklých problémů apod.
- Učitelé pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte i o jeho individuálních pokrocích v rozvoji i učení. Domlouvají se s rodiči o společném postupu při jeho výchově a vzdělávání.

- Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí (RVP PV, 2021, s. 35).

5 CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem bakalářské práce bylo zjistit a porozumět specifickým charakteristikám začlenění dětí z pěstounské rodiny do prostředí mateřské školy v kontextu spolupráce s tímto typem rodiny. V rámci výzkumného šetření bylo zjišťováno, jak učitelé mateřských škol a pěstounští rodiče hodnotí vzájemnou spolupráci a podporu, jak hodnotí pěstounští rodiče zkušenost a odbornost učitelů mateřských škol v problematice pěstounství, jaké formy komunikace pěstouni preferují, jakým způsobem se pěstounské rodiny zajímají o dění v mateřské škole. Dále, jak probíhá socializace, adaptace u dětí z pěstounských rodin a mají-li častější projevy agresivity nežli děti z běžných rodin. Výzkumné šetření mělo být realizováno prostřednictvím smíšeného výzkumu opřené o dotazníkové šetření a polostrukturované rozhovory. Jelikož jsem se setkala s neochotou participantů, byla použita pouze kvantitativní metoda formou dotazníků.

Výzkumné otázky

Výzkumné otázky byly primárně zaměřeny na učitele mateřských škol. Data dotazníkového šetření u učitelů mateřských škol však byla dále komparována s odpověďmi dotazníkového šetření realizovaného s rodiči dětí v pěstounské péči.

- 1) Jaké jsou zkušenosti učitelek mateřských škol s dětmi z pěstounských rodin v prostředí mateřské školy?
- 2) Jaké jsou zkušenosti učitelek mateřských škol se spoluprací pěstounských rodin?
- 3) Jaké jsou specifické projevy dětí z pěstounských rodin?

6 METODIKA

6.1 Kvantitativní výzkumné šetření

Kvantitativní výzkum je založen na dotazníkovém šetření. Podle Gavory (1996) už název dotazníku naznačuje, že se jedná o dotazování. Osoba, která písemně odpoví na písemně kladené otázky, se nazývá respondent. Nejběžnější dotazník je složen ze vstupní části, která obsahuje hlavičku, z vlastních otázek a poděkování respondentovi. Hlavička dotazníku obsahuje název instituce nebo jméno autorů, tedy zadavatelů dotazníku. Dále vysvětlení, co je jeho cílem a také motivaci k vyplnění a k jeho navrácení. Vlastní otázky jsou zpravidla seřazeny tak, že mezi prvními jsou otázky lehčího a lákavějšího rázu, které by měly respondenta pozitivně oslovit. Následují otázky těžšího charakteru a dotazník bývá ukončen otázkami důvěrnějšího charakteru. Otázky v dotazníku mohou být uzavřené, polouzavřené, a otevřené. Při uzavřených otázkách respondent vybírá z daných možných odpovědí. Nemá možnost doplnit vlastní odpověď ani se hlouběji vyjádřit. Při polouzavřených otázkách je poskytnuta respondentovi možnost na zaškrtnutí předvyplněné otázky, ale i možnost doplnění vlastní odpovědi. Při otevřených otázkách dostává respondent možnost lépe vyjádřit svůj názor a osobní zkušenost, což může přispět k hlubšímu porozumění dané problematice.

Kohoutek (2010) přirovnává dotazník k psanému strukturovanému rozhovoru. Také poukazuje na důležitost jasného stanovení hlavního cíle dotazníkového průzkumu, správně a logicky formulovat konkrétní otázky. I to, že otázky budou anonymní, přispěje ke zvýšení upřímnosti odpovědí. Dotazníky řadí mezi subjektivní metody.

Dotazník poskytuje možnost získat větší množství dat během krátkého časového období.

6.2 Výzkumný soubor

Dotazník pro učitele mateřských škol je složený celkem ze sedmi otázek, z nichž je otázek uzavřených a dvě otázky polouzavřené. Bylo posláno 100 dotazníků pro učitelky mateřských škol po celé České republice, které mají zkušenost s dětmi z náhradní rodinné péče. Z toho byla návratnost 80 %, z čehož vyplývá, že 80 respondentů z řad učitelů bylo ochotno věnovat čas dotazníku a jeho vyplnění.

Dotazník pro pěstouny je složený také ze sedmi otázek, z nichž je pět otázek uzavřených a dvě otázky polouzavřené. Bylo posláno 100 dotazníků pro pěstouny po celé České republice. Z toho byla návratnost 88 %, z čehož plyne, že 88 respondentů z řad pěstounů bylo ochotno strávit čas jeho vyplněním. Konkrétní podoba dotazníků je uvedena v příloze č.1 a č.2 bakalářské práce. Respondenti obdrželi dotazníky formou elektronického formuláře prostřednictvím Google.

7 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

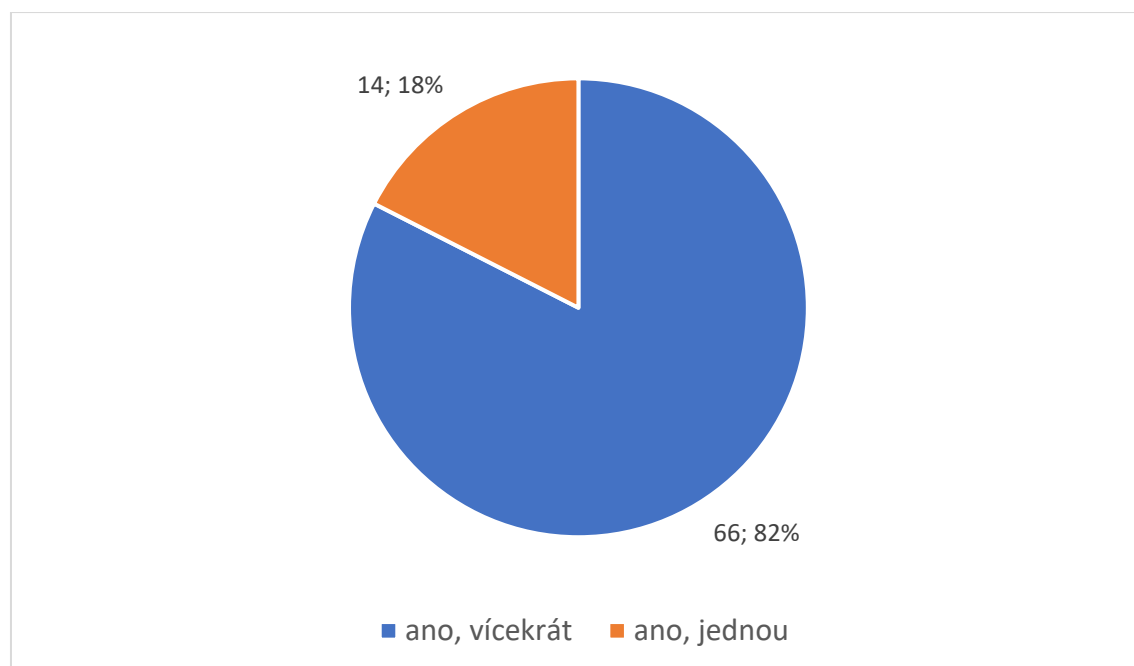
7.1 Výsledky dotazníkového šetření – učitelky MŠ

Otázka č. 1: Pracovala jste během své praxe s dítětem z pěstounské rodiny?

Možné odpovědi:

- a) ano, vícekrát (66 respondentů)
- b) ano, jednou (14 respondentů)

Graf 1: Praxe s dítětem z pěstounské rodiny



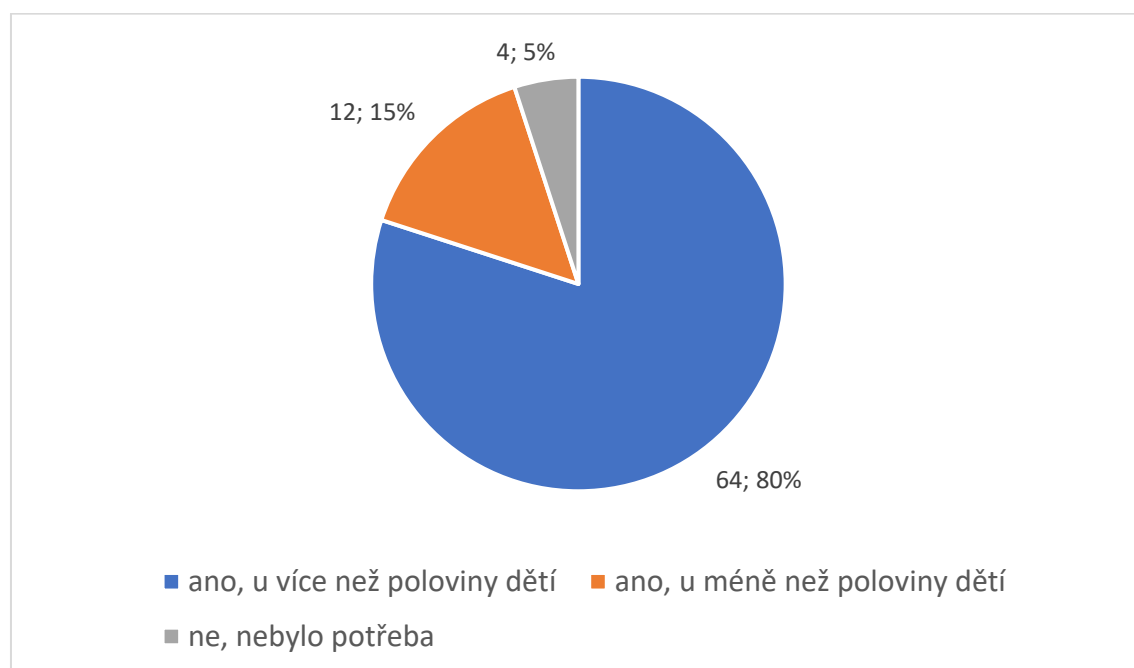
Cílem první otázky bylo zjistit, zda učitelé měli během své pedagogické praxe zkušenost s prací s dítětem z pěstounské rodiny a jak často. Graf naznačuje, že z celkového počtu 80 respondentů, kteří absolvovali pedagogickou praxi, se 66 respondentů (tj. 82 %) z nich setkalo s dětmi z pěstounské rodiny opakovaně. Naopak 14 respondentů (tj. 18 %) mělo pouze jednu zkušenost s dítětem z pěstounské rodiny během své pedagogické praxe. Z daných výsledků vyplývá, že většina respondentů má opakované zkušenosti s prací s těmito dětmi a mohou mít hlubší vhled do této problematiky.

Otázka č. 2: Potřebovaly děti z pěstounské rodiny více času na adaptaci nežli děti z rodin běžných?

Možné odpovědi:

- a) Ano, u více než poloviny dětí (64)
- b) Ano, u méně než poloviny dětí (12)
- c) Ne, nebylo potřeba (4)

Graf 2: Zvýšená potřeba delšího časového období na adaptaci dětí z pěstounské péče do prostředí mateřské školy.



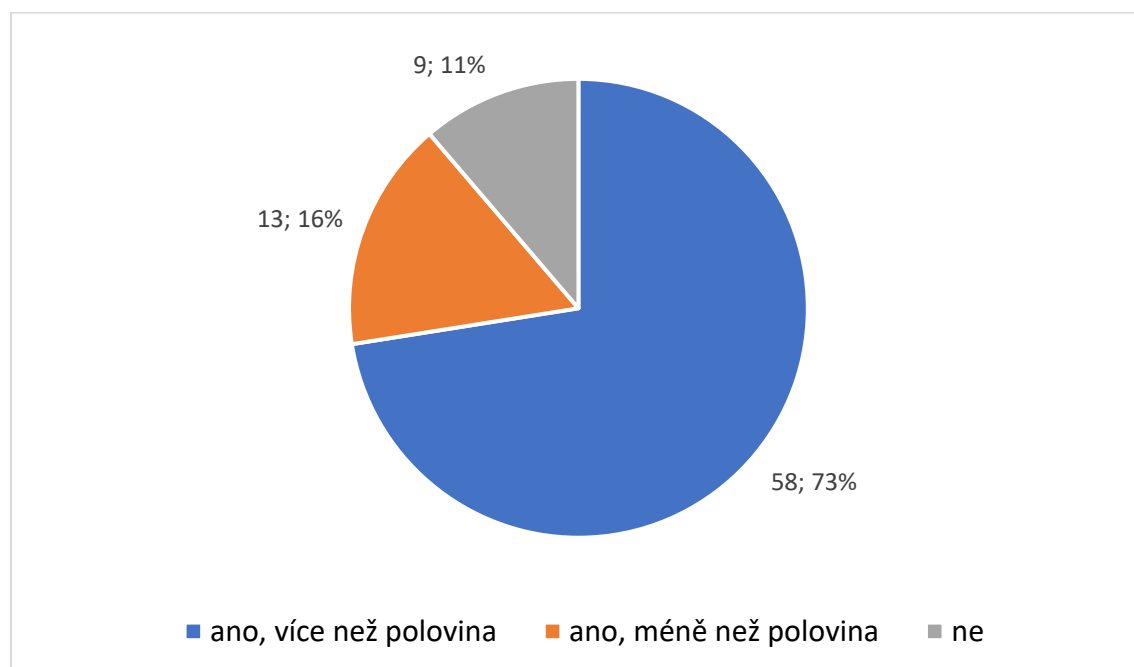
Cílem šetření bylo porovnat časového období, které děti z pěstounských rodin potřebují na přizpůsobení se novému prostředí v mateřské škole s časovým obdobím, které vyžadují děti z rodin běžných. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že se více než polovina, 64 respondentů (tj. 80 %) domnívá, že děti z pěstounských rodin vyžadovaly více času na adaptaci než děti z rodin běžných. Dále se 12 respondentů (tj. 15 %) domnívá, že méně než polovina dětí z pěstounských rodin potřebovala více času na adaptaci oproti dětem z rodin běžných. Naproti tomu 4 respondenti (tj. 5 %) uvedlo, že nevnímali žádný rozdíl v adaptaci mezi dětmi z obou skupin. Z toho lze vyvodit, že větší část respondentů vnímá potřebu delšího časového období pro adaptaci u dětí z pěstounských rodin.

Otázka č. 3: Myslíte si, že děti z pěstounských rodin mají větší obtíže se socializací ve srovnání s dětmi z běžných rodin?

Možné odpovědi:

- a) ano, více než polovina (58)
- b) ano, méně než polovina (13)
- c) ne (9)

Graf 3: Potíže dětí z pěstounské péče se socializací



Cílem otázky bylo zjistit, zda se respondenti domnívají, že děti z pěstounských rodin mají větší problémy s procesem socializace v porovnání s dětmi z rodin běžných.

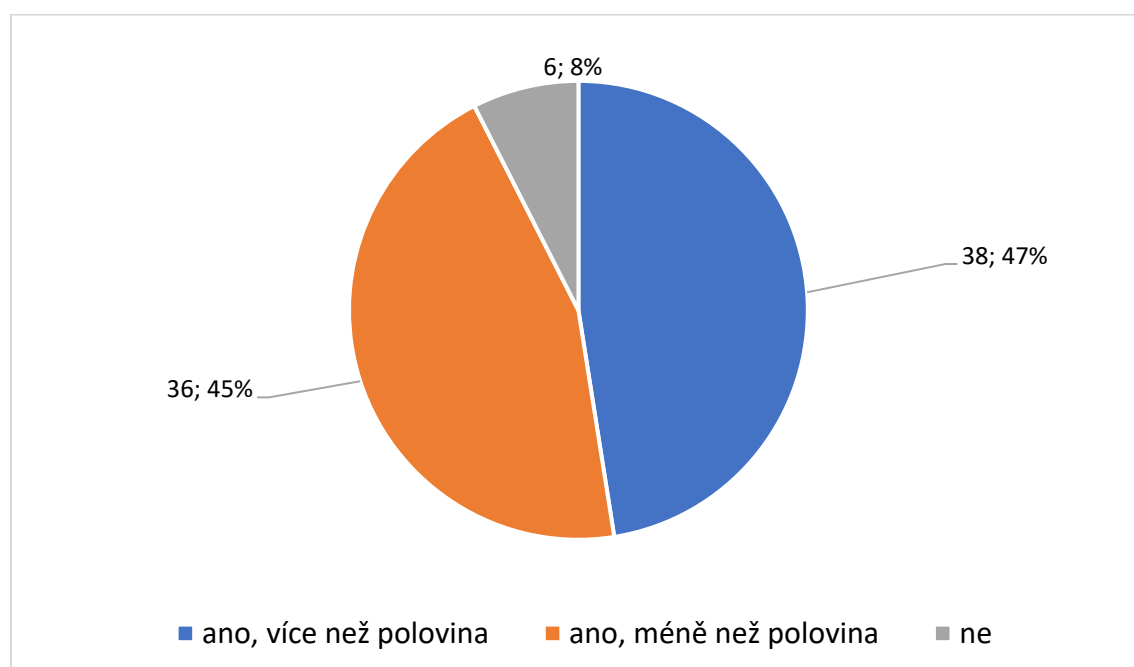
Skoro tři čtvrtě tj. 58 respondentů (tj. 73 %) uvedlo, že více než polovina dětí z pěstounských rodin mají větší problémy se socializací v porovnání s dětmi z rodin běžných. Dále 13 respondentů (tj. 16 %) uvedlo, že méně, než polovina dětí z pěstounských rodin má větší potíže se socializací ve srovnání s dětmi z rodin běžných. Zatímco 9 respondentů (tj. 11 %) nevnímá žádné výrazné obtíže se socializací u dětí z rodin pěstounských oproti dětem z rodin běžných.

Otázka č.4: Mají děti z pěstounských rodin častější projevy agresivity ve srovnání s dětmi z běžných rodin?

Možné odpovědi:

- a) ano, více než polovina (38)
- b) ano, méně než polovina (36)
- c) ne (6)

Graf 4: Projevy agresivity



Cílem této otázky bylo zjistit, zda se děti z pěstounských rodin potýkají s agresivitou častěji v porovnání s dětmi z rodin běžných. Téměř polovina, 38 respondentů (tj. 47 %) uvedlo, že více než polovina pěstounských dětí se potýká s agresivitou častěji ve srovnání s dětmi z běžných rodin. Dále 36 respondentů (tj. 45 %) uvedlo, že se méně než polovina pěstounských dětí potýká s agresivitou častěji, než děti z rodin běžných. A pouze 6 respondentů (tj. 8 %) nevnímá rozdíl mezi skupinami.

Otázka č. 5: Jakou konkrétní podporu poskytujete jako mateřská škola pěstounským rodinám?

Možné odpovědi:

- a) pravidelná komunikace ohledně potřeb dítěte (78)
- b) speciální vzdělávací a terapeutické aktivity (2)

c) jiné (specifikujte) (0)

Graf 5: Podpora MŠ pěstounským rodinám



V rámci analýzy získaných dat týkajících se podpory poskytované mateřskou školou pěstounským rodinám byly získány následující výsledky:

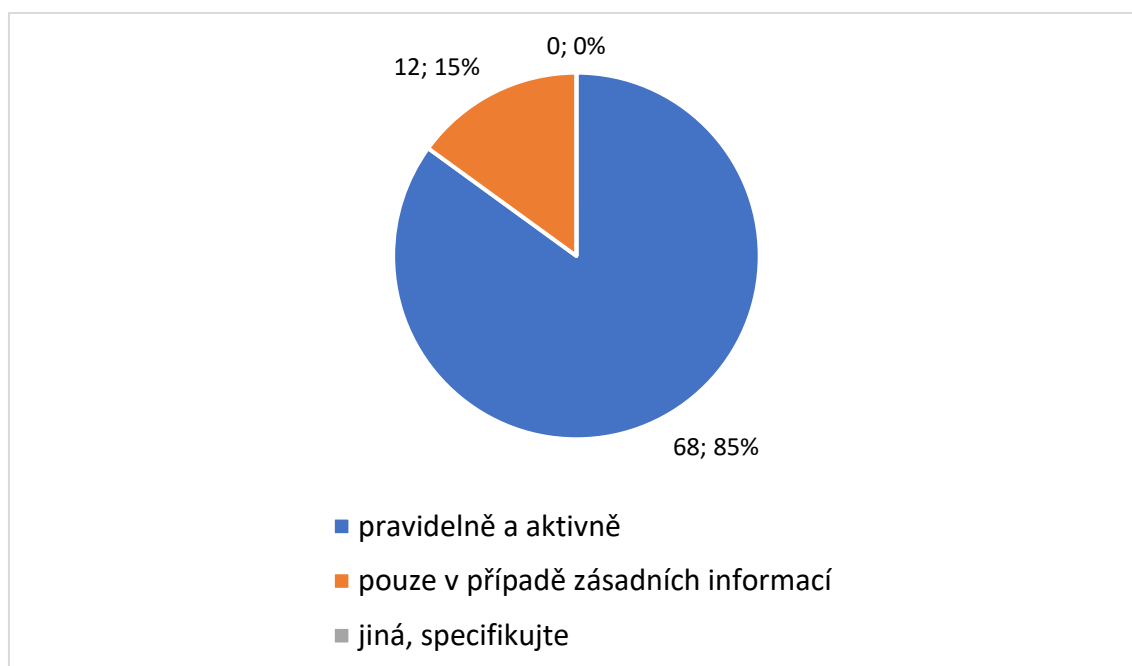
Většina, 78 respondentů (tj. 97 %) uvádí, že mateřská škola poskytuje pravidelnou komunikaci ohledně potřeb dítěte. Pouze 2 respondenti (tj. 3 %) uvádí, že mateřská škola poskytuje speciálně vzdělávací a terapeutické aktivity, avšak ani jeden blíže nespecifikoval. V rámci analýzy získaných dat nebyly objeveny žádné další formy podpory poskytované mateřskou školou pěstounským rodinám.

Otázka č. 6: Jak často pěstounské rodiny komunikují s mateřskou školou ohledně dění v MŠ?

Možné odpovědi:

- a) pravidelně a aktivně (68)
- b) pouze v případě zásadních informací (12)
- c) jiná (specifikujte) (0)

Graf 6: Zájem pěstounů o dění v MŠ



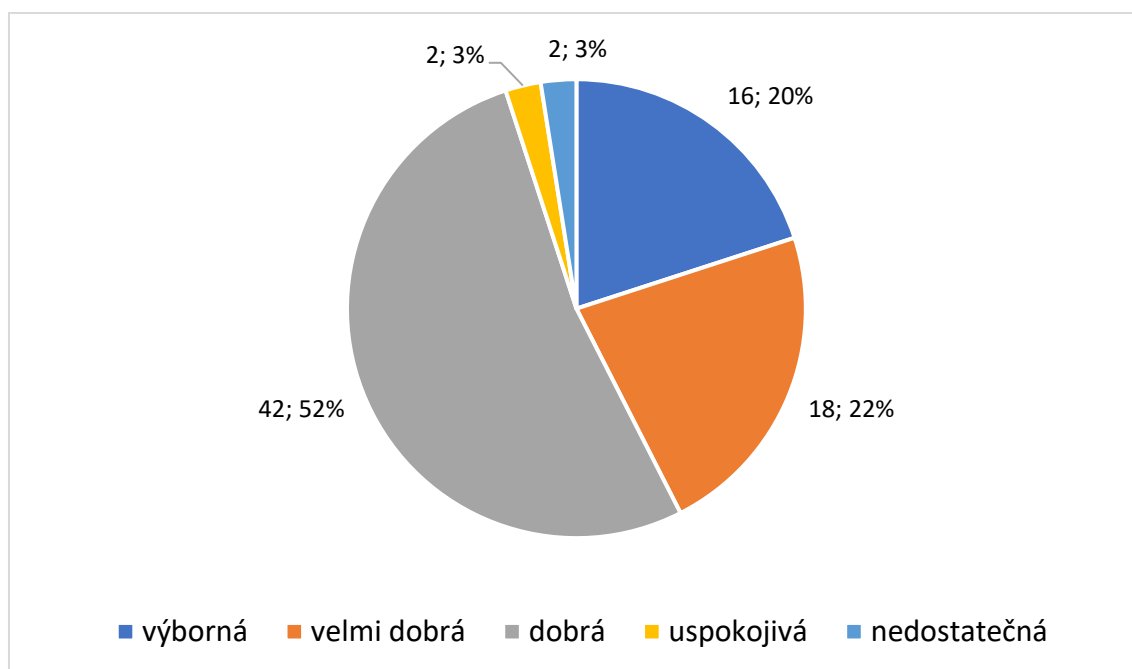
Většina, 68 respondentů (tj. 85 %) uvádí, že ze strany pěstounů je komunikace ohledně dění v mateřské škole pravidelná a aktivní. Dále 12 respondentů (tj. 15 %) uvádí, že pěstounské rodiny mají zájem o dění v mateřské škole pouze v případě zásadních informací. Na základě zjištěných dat lze konstatovat, že většina pěstounských rodin pravidelně a aktivně komunikuje ohledně dění v mateřské škole. Menší část pěstounských rodin preferuje komunikaci zaměřenou na klíčové a důležité události v mateřské škole. Získaná data neposkytují žádné další formy komunikace. Z toho vyplývá, že většina pěstounských rodin se pravidelně zajímá o dění v mateřské škole, což je velmi přínosné pro spolupráci mezi mateřskou školou a pěstounskými rodinami.

Otázka č. 7: Jak hodnotíte spolupráci mezi pěstounskými rodinami a mateřskou školou?

Možné odpovědi:

- a) výborná (16)
- b) velmi dobrá (18)
- c) dobrá (42)
- d) uspokojivá (2)
- e) nedostatečná (2)

Graf 7: Spolupráce



Cílem této otázky bylo zjistit, jak respondenti hodnotí spolupráci mezi pěstounskými rodinami a mateřskou školou. Z grafu č. 7 můžeme soudit, že nadpoloviční většina respondentů, 42 respondentů (tj. 52 %), vnímá spolupráci jako dobrou, dále 18 respondentů (tj. 22 %) vnímá spolupráci jako velmi dobrou, jako výbornou vnímá tuto spolupráci 16 respondentů (tj. 20 %), 2 respondentům (tj. 3 %) se jeví spolupráce uspokojivá a zbylí 2 respondenti (tj. 3 %) vnímají spolupráci jako nedostatečnou. Na základě zjištěných dat lze konstatovat, že většina respondentů hodnotí spolupráci pozitivně. Přesto je potřeba brát v úvahu, že malé procento respondentů vyjádřilo spolupráci jako uspokojivou a nedostačující a je potřeba hledat oblasti, ve kterých lze spolupráci zlepšit.

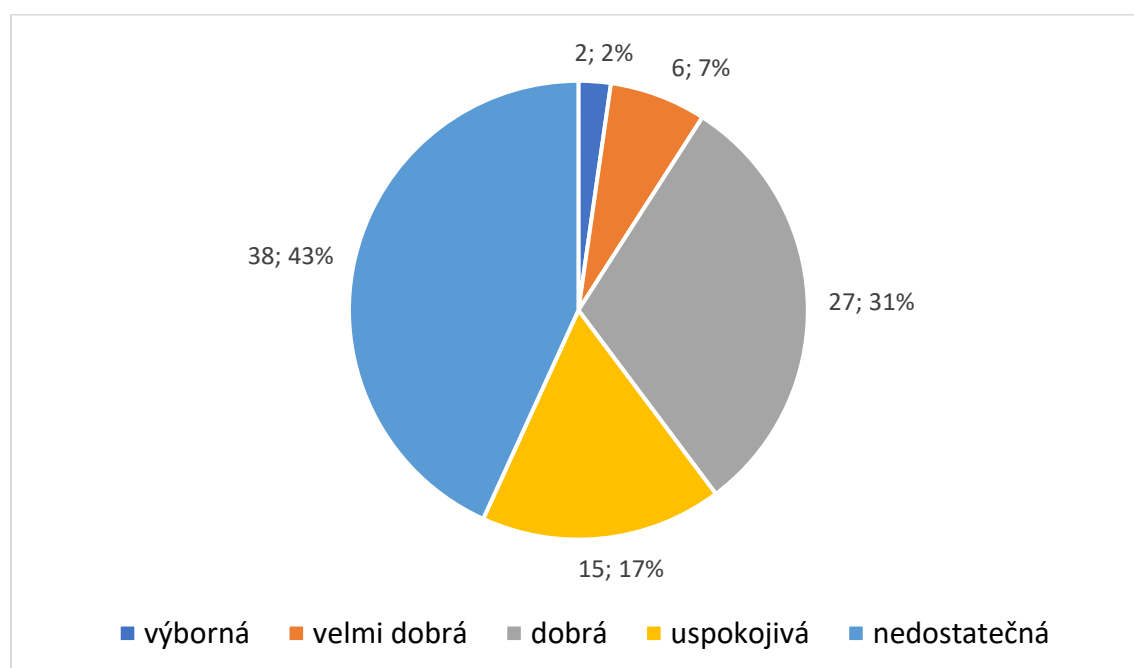
7.2 Výsledky dotazníkového šetření – pěstounské rodiny

Otázka č. 1: Jakou vnímáte odbornost v problematice pěstounství ze strany učitelů MŠ?

Možné odpovědi:

- a) výborná (2)
- b) velmi dobrá (6)
- c) dobrá (27)
- d) uspokojivá (15)
- e) nedostatečná (38)

Graf 8: Odbornost učitelů



Cílem této otázky bylo zjistit, jaké povědomí, zkušenosti a porozumění problematice pěstounství vnímají pěstouni u učitelů mateřských škol. Z grafu č. 8 vyplývá, že respondenti mají odlišné názory na výše zmíněnou odbornost učitelů mateřských škol. Pouze 2 respondenti (tj. 2 %) uvádí odbornost jako výbornou. Jako velmi dobrou hodnotí odbornost 6 respondentů (tj. 7 %). Jako dobrou hodnotí odbornost 27 respondentů (tj. 31 %). Jako uspokojivou hodnotí odbornost 15 respondentů (tj. 17 %). Jako nedostatečnou hodnotí odbornost 38 respondentů (tj. 43 %).

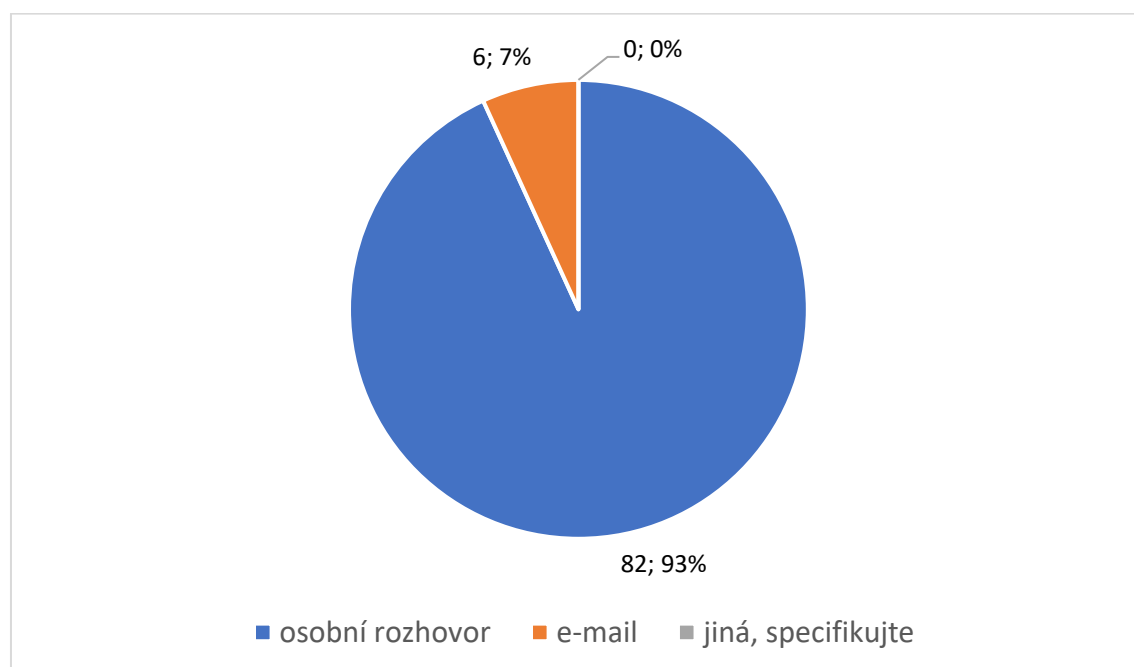
Na základě těchto zjištěných dat lze konstatovat, že více jak polovina respondentů vnímá odbornost učitelů mateřských škol v problematice pěstounství pozitivně. Přesto 38 respondentů (tj. 43 %) pěstounů vyjádřilo odbornost učitelů jako nedostatečnou. Proto je důležité brát v úvahu tyto názory a věnovat pozornost dalšímu rozvoji odborných kompetencí učitelů mateřské školy v této oblasti, aby podpora a spolupráce byla efektivní.

Otázka č. 2: Jaká je pro vás nejsnazší forma komunikace s mateřskou školou?

Možné odpovědi:

- a) osobní rozhovor (82)
- b) e-mail (6)
- c) jiná (specifikujte) (0)

Graf 9: Komunikace s mateřskou školou



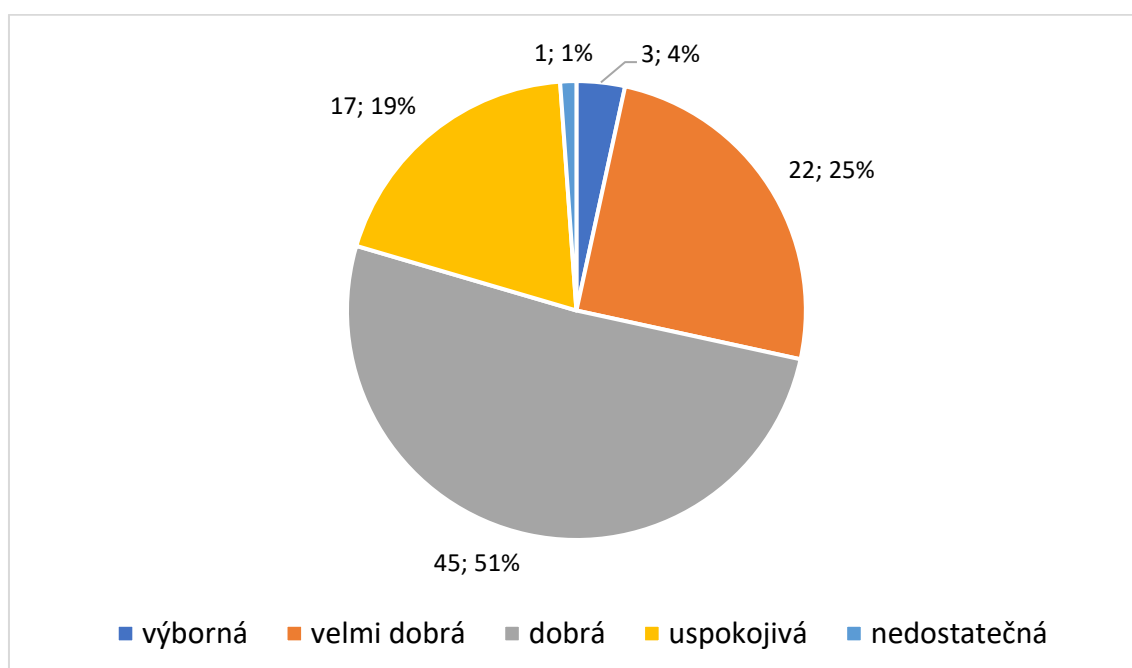
Cílem otázky je zjistit, kterou formu komunikace pěstounské rodiny preferují. Z grafu č. 9 lze usoudit, že většina, 82 respondentů (tj. 93 %), upřednostňuje osobní rozhovor. Pouze 6 respondentů (tj. 7 %) uvádí e-mail za nejsnazší formu komunikace. Získaná data neposkytují žádné další formy komunikace. Na základě zjištěných dat lze konstatovat, že osobní komunikace je nejoblíbenější formou komunikace s mateřskou školou, a to může přispívat k vytváření důvěry a hlubšího porozumění mezi učiteli a pěstouny.

Otázka č. 3: Jak byste hodnotil(a) úroveň komunikace a informovanosti ze strany mateřské školy ohledně vašeho dítěte?

Možné odpovědi na otázku č. 3:

- a) výborná (3)
- b) velmi dobrá (22)
- c) dobrá (45)
- d) uspokojivá (17)
- e) nedostatečná (1)

Graf 10: Úroveň komunikace



Z grafu č. 10 vyplývá, že 45 respondentů (tj. 51 %) hodnotí komunikaci jako dobrou. Jako velmi dobrou hodnotí 22 respondentů (tj. 25 %) jako uspokojivou hodnotí komunikaci 17 respondentů (tj. 19 %), 3 respondenti (tj. 4 %) hodnotí komunikaci jako výbornou a 1 respondent (tj. 1 %) hodnotí komunikaci jako nedostatečnou.

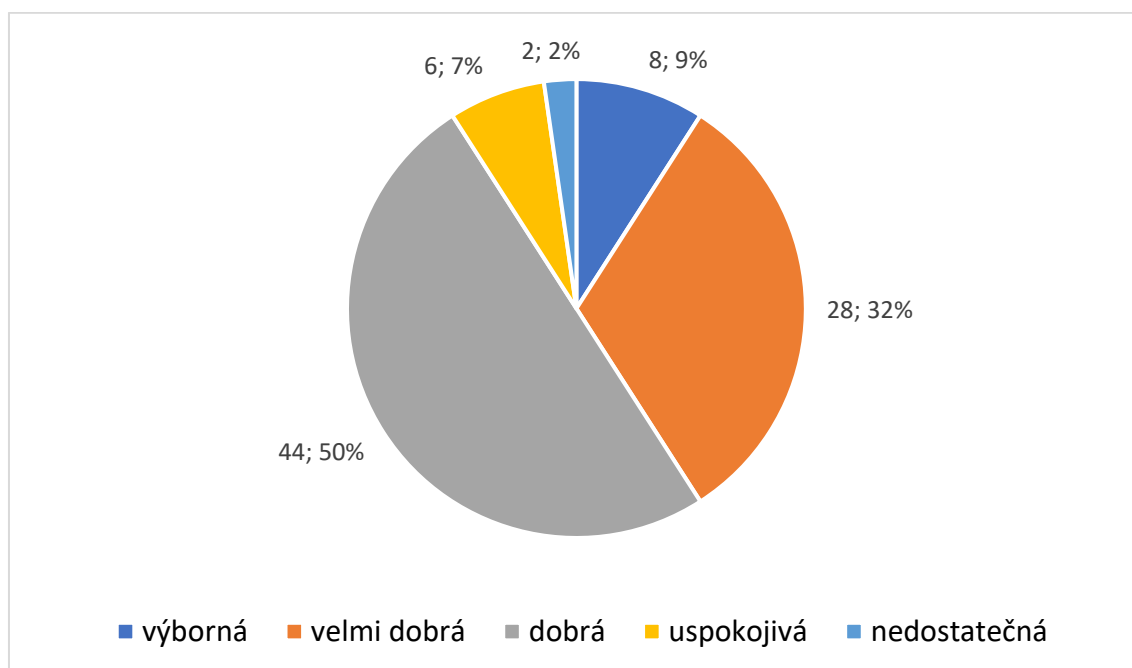
Ze zjištěných dat vyplývá, že úroveň komunikace a informovanosti ze strany učitelů je převážně dobrá. Někteří pěstouni však vnímají komunikaci a informovanost jako uspokojivou nebo nedostatečnou, a to může vést k různým nedorozuměním a nejistotám. Posléze k omezení vzájemné spolupráce, což může mít negativní vliv na vzdělávání dítěte v mateřské škole.

Otázka č. 4: Jak hodnotíte spolupráci učitelek mateřské školy ohledně zvládnutí specifických potřeb a podpory dětí z pěstounské rodiny?

Možné odpovědi:

- a) výborná (8)
- b) velmi dobrá (28)
- c) dobrá (44)
- d) uspokojivá (6)
- e) nedostatečná (2)

Graf 11: Spolupráce – specifické potřeby dětí



Polovina, 44 respondentů (tj. 50 %), hodnotí spolupráci učitelek ohledně zvládnutí specifických potřeb a podpory dětí jako dobrou, dále 28 respondentů (tj. 32 %) hodnotí tuto spolupráci jako velmi dobrou, jako výbornou hodnotí spolupráci 8 respondentů (tj. 9 %), dále 6 respondentů (tj. 7 %) hodnotí výše uvedenou spolupráci jako uspokojivou a 2 respondenti (tj. 2 %) hodnotí tuto spolupráci jako nedostatečnou.

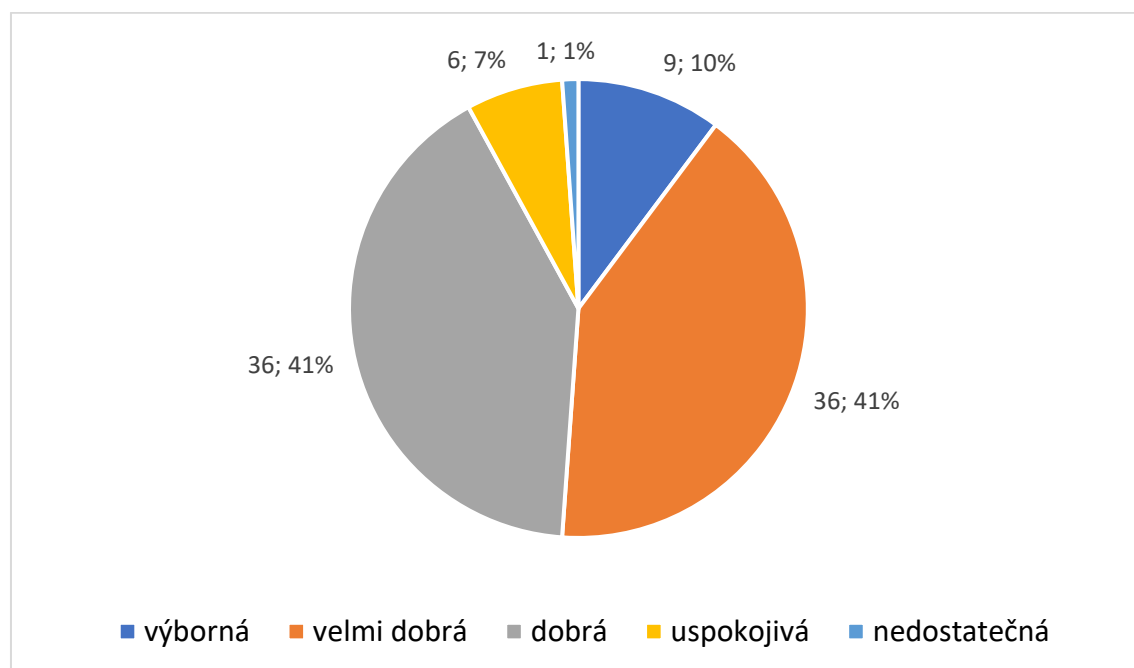
Ze zjištěných dat vyplývá, že většina pěstounských rodin vnímá pozitivně spolupráci učitelek ohledně zvládnutí specifických potřeb a podpory pěstounských dětí. Přesto zjištění ukazuje malé procento pěstounských rodin, které vyjadřují nespokojenost výše zmíněnou spoluprací. To poukazuje na potřebu hledání dalších způsobů této spolupráce.

Otázka č. 5: Jak hodnotíte spolupráci učitelek mateřské školy ohledně socializace vašeho dítěte do prostředí mateřské školy?

Možné odpovědi:

- a) výborná (9)
- b) velmi dobrá (36)
- c) dobrá (36)
- d) uspokojivá (6)
- e) nedostatečná (1)

Graf 12: Spolupráce – socializace



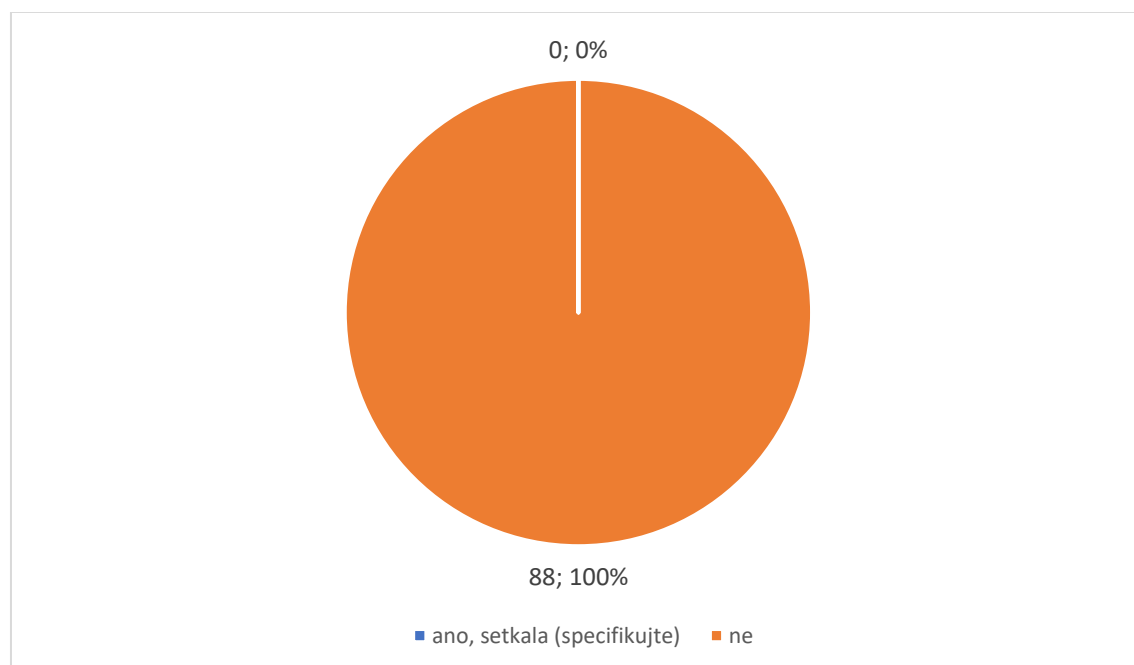
Cílem této otázky bylo zjistit, jak pěstounské rodiny vnímají spolupráci učitelek mateřské školy v oblasti socializace. Jako velmi dobrou vnímá tuto spolupráci 36 respondentů (tj. 41 %), stejný počet tj. 36 respondentů (tj. 41 %) vnímá tuto spolupráci jako dobrou, jako výbornou vnímá spolupráci v oblasti socializace 9 respondentů (tj. 10 %), jako uspokojivou vnímá výše zmíněnou spolupráci 6 respondentů (tj. 7 %), a 1 respondent (tj. 1 %) hodnotil spolupráci jako nedostatečnou. Z těchto výsledků vyplývá, že většina pěstounských rodin vnímá spolupráci učitelek v oblasti socializace velmi pozitivně. Toto hodnocení také ukazuje, že učitelky věnují procesu dostatek úsilí, což pozitivně ovlivňuje sociální rozvoj dětí.

Otázka č. 6: Setkal(a) jste se někdy s podporou ze strany mateřské školy, která byla nad vaše očekávání?

Možné odpovědi:

- a) ano, setkala (specifikujte) (0)
- b) ne (88)

Graf 13: Mimořádná podpora MŠ



Graf č. 13 ukazuje, že se 88 respondentů (tj. 100 %) nesetkalo v mateřské škole s podporou nad jejich očekávání. Z toho vyplývá, že je potřeba stále hodnotit, posílit a zlepšovat vzájemnou spolupráci mezi rodinou a mateřskou školou. Dále zvyšovat informovanost učitelů ohledně náhradní rodinné péče, která pomůže snáze odhalit potřebu dané rodiny. Pojem „podpora nad očekávání“ může být ovlivněn subjektivním vnímáním míry očekávání.

Otázka č. 7: Jak hodnotíte spolupráci mezi pěstounskými rodinami a mateřskou školou?

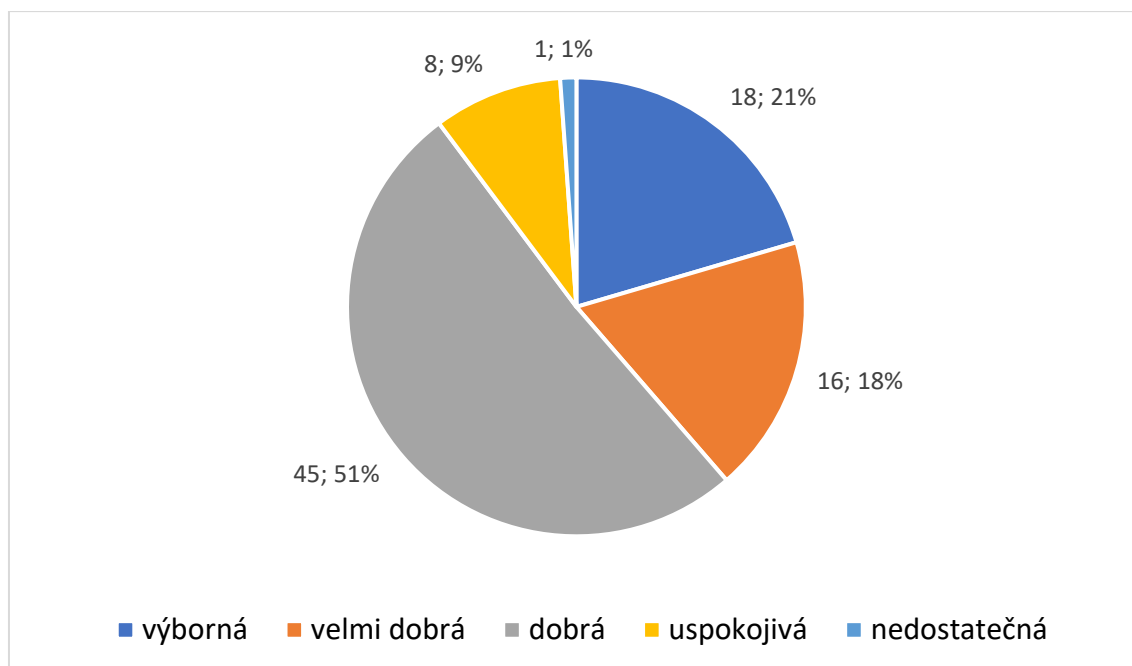
Možné odpovědi:

- a) výborná (18)
- b) velmi dobrá (16)
- c) dobrá (45)

d) uspokojivá (8)

e) nedostatečná (1)

Graf 14: Spolupráce mezi pěstouny a mateřskou školou



Z grafu č. 14 vyplývá, že 45 respondentů (tj. 51 %) hodnotí spolupráci jako dobrou, dále 18 respondentů (tj. 21 %) hodnotí spolupráci jako výbornou, jako velmi dobrou hodnotí tuto spolupráci 16 respondentů (tj. 18 %), jako uspokojivou hodnotí tuto spolupráci 8 respondentů (tj. 9 %) a 1 respondent (tj. 1 %) hodnotí spolupráci jako nedostatečnou. Z výsledků můžeme říct, že pěstounské rodiny jsou spokojeny se spoluprací mateřskou školou.

Menší část pěstounských rodin vyjádřila spolupráci jako nedostatečnou nebo pouze uspokojivou. Proto je důležité hledat další způsoby spolupráce, které by byly přínosem pro výchovu a vzdělávání dětí v mateřské škole. Jakákoliv podpora rodinám ze strany mateřské školy je velice důležitá.

8 DISKUZE

Následující kapitola je věnována shrnutí výzkumného šetření. Cílem bakalářské práce bylo prozkoumat specifika začlenění dětí vyrůstajících v pěstounské péči do prostředí mateřské školy a analyzovat spolupráci mezi mateřskou školou a tímto typem rodiny. Cíle jsem se snažila naplnit pomocí výzkumných otázek. První otázkou, kterou jsem se v rámci svého výzkumu zabývala, byla otázka:

VO: Jaké jsou zkušenosti učitelek mateřských škol s dětmi z pěstounských rodin v prostředí mateřské školy?

Z výzkumu vyplývá, že více jak polovina učitelů pracovala s dítětem v pěstounské péči opakovaně. Domnívám se, že učitelé, kteří opakovaně pracovali s dětmi z pěstounské péče jsou obohaceni o své znalosti a zkušenosti. Právě tyto znalosti a zkušenosti jim mohou pomoci odhalit konkrétní problém, který začnou efektivně s rodinou a dítětem řešit. Více než polovina učitelů také vnímá zvýšenou potřebu času u dětí z pěstounských rodin při socializaci a adaptaci nežli u dětí z biologických rodin. Oba pojmy jsou často spojovány s procesem přizpůsobování se novému prostředí nebo změnám v prostředí. Pojem adaptace mám na mysli právě zmíněnou schopnost přizpůsobit se novému prostředí a novým podmínkám. Průcha (2013) v pedagogickém slovníku pojem adaptace vymezuje jako přizpůsobování se na prostředí. Kdežto socializací míním proces začleňování dítěte do společnosti, kde si osvojuje sociální role apod. Hartl (1993) vymezuje socializaci také jako integraci jedince do společnosti, a to primárně do atomární rodiny a následně do školní třídy.

Uvědomuji si, že s procesem socializace a adaptace mohou mít potíže i děti z běžných rodin.

Z výzkumu vyplývá, že více jak polovina učitelů z mateřské školy má zkušenosti s dětmi z pěstounské rodiny, přesto 38 pěstounů (tj. 43 %) vnímá jejich odbornost v oblasti pěstounství jako nedostatečnou. Tak velké množství nespokojených rodičů bylo pro mě překvapením. Dle mého názoru to vypovídá o nutnosti užší spolupráce mezi učiteli mateřské školy a pěstounskými rodinami. Užší spolupráce může přispět k hlubšímu porozumění problematice pěstounství ze strany učitelů a větší otevřenosti a

vybudování hlubší důvěry ze strany pěstounů. Obojí přinese v důsledku prospěch dítěti z pěstounské rodiny.

Druhá otázka, kterou jsem se ve výzkumu zabývala, byla:

VO: Jaké jsou specifické projevy dětí z pěstounských rodin?

Děti z pěstounských rodin mohou vykazovat širokou škálu specifických projevů, které závisí na individuálních zkušenostech dítěte. Některé děti se mohou potýkat s problémy s adaptací na nové prostředí, jiné mohou mít poruchy attachmentu, další se potýkají například s otázkami původu a identity. Z dotazníkového šetření, kde byla položena otázka týkající se jednoho z možných specifických projevů – agresivity, 38 učitelek z 80 dotazovaných uvedlo, že více jak polovina těchto dětí z pěstounské rodiny má větší problém s agresivitou nežli děti z biologických rodin. Dále 36 učitelek uvedlo, že s agresivitou má potíže méně jak polovina těchto dětí. Z čehož vyplývá, že vnímání agresivity je subjektivní a odvíjí se ze zkušeností a názorů respondentů. Musím podotknout, že agresivitu ovlivňuje více faktorů. Projev agresivity nezávisí pouze na rodinném prostředí, jako je náhradní rodinná péče či rodina biologická, ale je ovlivněna širokou škálou faktorů včetně genetiky, traumatických zážitků, výchovy a dalšími. Goleman (1997) zmiňuje, že děti s vážnými výchovnými problémy, kterým hrozilo dokonce i vyloučení ze školy, přenesly své násilné sklony na své děti. „Tady vidíme, jak se agresivita přenáší z generace na generaci.“ (Goleman, 1997, s. 189). Pěstounské děti mohou mít pro své předchozí zkušenosti větší pravděpodobnost ke specifickým projevům nežli děti z biologických rodin.

„Potřeby dětí v pěstounské péči jsou specifické na druhou! K těmto specifickým specifickým patří osobité projevy chování, které vznikly z faktu, že děti nemají zkušenost z běžného života v rodině. Z toho plynou potřeby: Dítě má potřebu specificky zlobit, specificky poutá pozornost (ubližuje si). Dítě má potřebu specificky se dožadovat, domáhat se (krade).“ (Pěstounství je profese, 2015)

A proto nelze obecně říci, že jedna ze skupin podléhá projevu agresivity častěji nežli druhá. Pro přesnější výsledky by bylo vhodné rozšířit výzkumné šetření právě o metodu kvalitativní, při které by se formou otevřených otázek respondenti z řad pěstounů i učitelů mohli volně vyjádřit k této problematice.

Jsem si vědoma, že specifických projevů u dětí z pěstounské rodiny je více. Projev agresivity mě zajímal s ohledem na mé osobní zkušenosti z práce v základní škole, kde jsem se setkala se zvýšenou agresivitou téměř u každého dítěte z pěstounské rodiny, s nímž jsem měla možnost pracovat. Zpětně si uvědomuji, že vhodně položené doplňující otázky by mně tuto problematiku lépe osvětlily. Například které specifické projevy jsou nejčastější, souvislost s pohlavím dítěte nebo věkem dítěte. Přestože skoro polovina učitelů mateřských škol vnímá agresivitu více u dětí z pěstounských rodin nežli u dětí z rodin běžných, většina pěstounů vnímá spolupráci s mateřskou školou ohledně specifických potřeb, tedy i agresivity, pozitivně. A to je dobrý signál pro společné zvládnutí těchto specifík.

Třetí výzkumná otázka byla:

VO: Jaké jsou zkušenosti učitelek mateřských škol se spoluprací pěstounských rodin?

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že obě skupiny respondentů hodnotí vzájemnou spolupráci pozitivně. Menší část pěstounských rodin vyjádřila spolupráci jako nedostatečnou nebo pouze uspokojivou. K tomu se přiklání malá část učitelů, která nevnímá dostatečný zájem pěstounských rodin o dění v mateřské škole. Spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou, jak už je zmíněno v teoretické části, je důležitá, nejen pro vzdělávání dítěte, ale i pro jeho celkový rozvoj. Proto je důležité hledat další způsoby spolupráce, které by byly přínosem. A to jak pro dítě, rodinu, tak pro mateřskou školu.

Kotová (2021) vzájemnou spolupráci připodobňuje partnerství. Klade důraz i na otevřenost a podporu mateřské školy. Také vybízí k tomu, aby učitelé formou dotazníků, které poskytnou rodičům, zjišťovali spokojenost či nespokojenost ohledně dění v mateřské škole.

Podle Bělinové a kol. (1982) mateřská škola potřebuje neustálou a aktivní spolupráci rodičů dětí, které jí jsou svěřeny. Mateřská škola nemůže svou odpovědnou společenskou roli plnit bez této spolupráce s rodiči. Bez vzájemné spolupráce a pochopení mezi mateřskou školou a rodinou nemůže být výchova dětí prosperující.

Možností, jak mohou mezi sebou rodiny a mateřské školy spolupracovat, je mnoho, některé jsou uvedeny výše v teoretické části bakalářské práce.

Je důležité brát v úvahu názory obou stran a věnovat pozornost dalšímu rozvoji odborných kompetencí učitelů mateřských škol v této oblasti, aby podpora a spolupráce byla efektivní.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat specifika začlenění dětí z pěstounské rodiny do prostředí mateřské školy v kontextu spolupráce rodiny a mateřské školy.

V teoretické části jsem se zabývala pojmem rodina, vnímáním rodiny a její funkce. Dále jsem vymezila pojem socializace, její druhy a zmínila jsem se o socializaci pěstounského dítěte. V další kapitole jsem se zaměřila na náhradní rodinnou péči a nastínila některé její formy. Protože legislativní ukotvení náhradní rodinné péče je složité, stále se mění a nebylo klíčovým cílem mé bakalářské práce, zmínila jsem pouze jeden zákon. Jsem si vědoma, že se náhradní rodinná péče opírá o mnoho nezbytných zákonů. Krátce jsem se zmínila, co je pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, osvojení či adopce, péče poručníků a péče hostitelská. Následovaly kapitoly o mateřské škole, kde jsem ji krátce charakterizovala a uvedla pohledy autorů na mateřskou školu. Posléze jsem vypsala některé funkce mateřské školy. Dále jsem věnovala pozornost roli učitelky v mateřské škole, kde jsem se opírala o rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání. V další kapitole jsem definovala komunikaci. Protože je komunikace klíčová pro spolupráci, věnovala jsem prostor druhům komunikace a způsobům, jakými mezi sebou mateřská škola s rodinou komunikují. Poslední dvě kapitoly jsem věnovala vzájemné spolupráci mezi rodinou a mateřskou školou a vymezení spoluúčasti v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. V teoretické části jsem si připomněla a utvrdila se, jak moc je důležitá spolupráce všeobecně. A to nejen mezi pěstouny a školou, ale ve všech oblastech. O to více v profesích, kde se setkáváme s lidmi. Také jsem si uvědomila vážnost komunikace. Jak snadno dochází k nedorozuměním pouze proto, že mezi sebou neumíme efektivně komunikovat.

Praktická část uvádí výsledky z kvantitativního výzkumného šetření zaměřeného na spolupráci mateřské školy a pěstounské rodiny a specifika začlenění dětí z tohoto typu rodiny do prostředí mateřské školy. Zpočátku jsem vymezila pojem dotazníku. Dále jsem pozornost věnovala samotnému výzkumnému šetření. Byly dotazovány dvě skupiny respondentů. První skupinu tvořili učitelé z mateřských škol a druhou skupinu tvořili rodiče pěstouni. Cílem bylo zjistit, jak obě tyto skupiny vnímají vzájemnou spolupráci. Ve výzkumu bylo zjištěno, že vzájemnou spolupráci vnímají pozitivně obě skupiny respondentů. Výzkumné šetření mimo jiné ukázalo, že pěstounské rodiny

preferují osobní komunikaci. Potvrzení přišlo i z řad učitelů mateřských škol, kdy většinová část označila, že nejčastěji nabízená podpora ze strany mateřské školy pěstounským rodinám je komunikace ohledně potřeb dítěte. Osobně se také domnívám, že tato forma komunikace je nejefektivnější. Případné nedorozumění se může objasnit, pokud to situace dovolí. Překvapily mě názory respondentů pěstounů na odbornost učitelů mateřských škol ohledně problematiky pěstounství. Zde se mi potvrdila nevýhoda dotazníků. Pokud by byla použita i metoda kvalitativní, např. rozhovor s otevřenými nebo polootevřenými otázkami, mohli by se respondenti podrobněji vyjádřit. Jsem si vědoma, že podáním dotazníků i rodinám běžného typu nebo použitím jiných výzkumných metod, by se výsledky šetření mohly změnit.

Díky tomuto výzkumnému šetření jsem se i já osobně mohla hlouběji ponořit do problematiky pěstounství. Jak už jsem výše zmínila, nemohla jsem uskutečnit kvalitativní metodu formou polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor by mi umožnil klást konkrétní otázky, zatímco dotazník mi poskytl možnost sběru dat a vyhodnocení od více respondentů. Kombinace těchto dvou metod by mi pomohla získat komplexnější pohled na dané téma.

Také jsem si uvědomila, jak moc je důležité neustálé vzdělávání každého pedagogického pracovníka, aby mohl být dítěti dobrým průvodcem. Díky inkluzi máme možnost setkat se už v předškolním, dále v základním, ale i ve středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami a s žáky mimořádně nadanými. Máme-li poskytnout dítěti skutečnou podporu a být dítěti dobrým, plnohodnotným průvodcem je zapotřebí porozumět jejich speciálním vzdělávacím potřebám. Ať již se jedná o zdravotní postižení nebo zdravotní či sociální znevýhodnění, děti si toto znevýhodnění či postižení samy nevybraly a jejich vzdělávání je pro ně určitým způsobem komplikovanější a obtížnější. Většinou potřebují pomoc druhých, aby se mohly úspěšně vzdělávat a rozvíjet svá nadání. K tomu je zapotřebí odbornost pedagogických pracovníků a jejich vzdělanost v oblasti konkrétních znevýhodnění či postižení. Je důležité znát, co s sebou takové znevýhodnění či postižení přináší, v čem dítě omezuje a jaká podpora mu může skutečně pomoci. Nestačí si pouze přečíst doporučení z pedagogicko-psychologické poradny, ale je důležité si konkrétní problematiku hlouběji prostudovat. Mateřská škola i ostatní druhy

škol výrazným způsobem ovlivňují další vývoj vzdělávání dítěte. Přesto si myslím, že největší vliv na dítě má rodina, ve které dítě vyrůstá. Ovlivňuje dítě výchovou, podnětným nebo naopak nepodnětným prostředím, kde jsou nebo nejsou uspokojeny potřeby dítěte. O to větší péči potřebuje dítě z náhradní rodinné péče, které má za sebou svou smutnou minulost. Rodina je také ta, která nese zodpovědnost za další vývoj dítěte. A právě tady mohou být pedagogové velmi nápomocni. Společně s rodinou mohou hledat nejlepší způsoby podpory pro dítě. Pedagog může být dítěti také dobrým vzorem. Upřímná láska, péče a zájem o dítě samotné, pomůže dítěti překonat ty horší chvíle a pokračovat v procesu jeho „uzdravování“.

Téma *Děti z pěstounské rodiny v mateřské škole* bylo pro mě zajímavé, protože si myslím, že v budoucnu bude dětí umísťovaných do náhradní rodinné péče namísto do kojeneckých ústavů a dětských domovů přibývat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Asociace poskytovatelů sociálních služeb. (2018). *Dobrý pěstoun - náhradní rodinná péče v ČR*. Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR.
- Bělinová, L., Jírová, M., & Keřková, A. (1982). *Mateřská škola spolupracuje s rodinou*. SPN.
- Gavora, P. (1996). *Výzkumné metody v pedagogice*. Paido.
- Goleman, D. (1997). *Emoční inteligence*. Columbus.
- Hartl, P. (1994). *Psychologický slovník*. Jiří Budka.
- Jana Kargerová, & kol. (2019). *Spolupráce s rodinou a komunitou v programu Začít spolu*. Pasparta.
- Kohoutek, R. (25. únor 2015). *Dotazník jako průzkumná metoda*. Načteno z rudolfkohoutek.blog.cz: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1002/dotaznik-jako-pruzkumna-metoda>
- Koťátková, S. (2008). *Dítě a mateřská škola*. Grada.
- Kotová, M. (2021). *Knížka pro začínající učitelky mateřských škol*. Portál.
- Krebs, V., & Durdisová, J. (2015). *Sociální politika*. Wolters Kluwer ČR, a.s.
- Křivohlavý, J. (1988). *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Svoboda.
- Matějček, L. &. (2011).
- Matějček, Z. (1992). *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. SPN.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Portál.
- Matějček, Z. (2015). *Po dobrém, nebo po zlém?* Portál.
- Matějček, Z., & Langmeier, J. (2011). *Psychická deprivace v dětství*. Karolinum.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. (2015). *Pěstounství je profese*. Retrieved from https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pestounstvi_profese_archiv.pdf/05050b43-98a8-c396-7195-c2134e972f47
- Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Academia.

Novotná, V. (2022). Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem: podrobný komentář k novele provedené zákonem č. 363/2021 Sb. od 1.1.2022 : včetně změn účinných od 1.1.2025 a 1.1.2028. ANAG.

Pazlarová, H. (2016). *Pěstounská péče*. Portál.

Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník (7. aktualizované a rozšířené vydání)*. Portál.

Svobodová, E., & kol. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Portál.

Svobodová, E., Vítečková, M., & kol. (2017). *Osobnost předškolního pedagoga: Sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Portál.

Titulní stránka /Vzdělávání /Předškolní vzdělávání /Rámcový vzdělávací program pro předškolní... /Rámcový vzdělávací program pro předškolní... (2021, 9 1). Retrieved from [www.msmt.cz: https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021](https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021)

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání (vydání 2. doplněné a přepracované)*. Karolinum.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1 – Dotazník pro učitele MŠ

Příloha č.2 – Dotazník pro rodiče pěstouny

PŘÍLOHA Č. 1 – DOTAZNÍK PRO UČITELE MŠ

Vážení učitelé mateřských škol,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích oboru Učitelství pro mateřské školy. Tématem mé bakalářské práce je *Děti z pěstounské rodiny v mateřské škole*. Chtěla bych vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je nutný pro mé výzkumné šetření. Dotazník je anonymní. Pět otázek je uzavřených a dvě otázky jsou polouzavřené, kde můžete doplnit vlastní odpověď.

Děkuji za váš čas, který jste dotazníku věnovali.

Nosková Radk

1) Pracovala jste během své praxe s dítětem z pěstounské rodiny?

- a) ano, vícekrát
- b) ano, jednou

2) Potřebovaly děti z pěstounské rodiny více času na adaptaci nežli děti z rodin běžných?

- a) ano, u více než poloviny dětí
- b) ano, u méně než poloviny dětí
- c) ne, nebylo potřeba

3) Myslíte si, že děti z pěstounských rodin mají větší obtíže se socializací ve srovnání s dětmi z běžných rodin?

- a) ano, více než polovina
- b) ano, méně než polovina
- c) ne

4) Mají děti z pěstounských rodin častější projevy agresivity ve srovnání s dětmi z běžných rodin?

- a) ano, více než polovina
- b) ano, méně než polovina
- c) ne

5) Jakou konkrétní podporu poskytujete jako mateřská škola pěstounským rodinám?

- a) pravidelná komunikace ohledně potřeb dítěte
- b) speciální vzdělávací a terapeutické aktivity
- c) jiné (specifikujte)

6) Jak často pěstounské rodiny komunikují s mateřskou školou ohledně dění v MŠ?

- a) pravidelně a aktivně
- b) pouze v případě zásadních informací
- c) jiná (specifikujte)

7) Jak hodnotíte spolupráci mezi pěstounskými rodinami a mateřskou školou?

- a) výborná
- b) velmi dobrá
- c) dobrá

Děkuji za vyplnění mého dotazníku.

PŘÍLOHA Č. 2 – DOTAZNÍK PRO RODIČE PĚSTOUNY

Vážení rodiče,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích oboru Učitelství pro mateřské školy. Tématem mé bakalářské práce je *Děti z pěstounské rodiny v mateřské škole*. Chtěla bych vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je nutný pro mé výzkumné šetření. Dotazník je anonymní. Pět otázek je uzavřených a dvě otázky jsou polouzavřené, kde můžete doplnit vlastní odpověď.

Děkuji za váš čas, který jste dotazníku věnovali.

Nosková Radka

1) Jakou vnímáte odbornost v problematice pěstounství ze strany učitelů MŠ?

- a) výborná
- b) velmi dobrá
- c) dobrá
- d) uspokojivá
- e) nedostatečná

2) Jaká je pro vás nejsnazší forma komunikace s mateřskou školou?

- a) osobní rozhovor
- b) e-mail
- c) jiná (specifikujte)

3) Jak byste hodnotil(a) úroveň komunikace a informovanosti ze strany mateřské školy ohledně vašeho dítěte?

- a) výborná
- b) velmi dobrá
- c) dobrá
- d) uspokojivá
- e) nedostatečná

4) Jak hodnotíte spolupráci učitelek MŠ ohledně zvládnutí specifických potřeb a podpory dětí z pěstounské rodiny?

- a) výborná
- b) velmi dobrá
- c) dobrá
- d) uspokojivá
- e) nedostatečná

5) Jak hodnotíte spolupráci učitelek MŠ ohledně socializace vašeho dítěte do prostředí MŠ

- a) výborná
- b) velmi dobrá
- c) dobrá
- d) uspokojivá
- e) nedostatečná

6) Setkal(a) jste se někdy s podporou ze strany MŠ, která byla nad vaše očekávání?

- a) ano, setkala (specifikujte)
- b) ne

7) Jak hodnotíte spolupráci mezi pěstounskými rodinami a mateřskou školou?

- a) výborná
- b) velmi dobrá
- c) dobrá
- d) uspokojivá
- e) nedostatečná

Děkuji za vyplnění mého dotazníku.